

інформаційної асиметрії на цих ринках по відношенню до себе. Неможливість та неефективність збирання всієї інформації про всіх можливих постачальників всієї необхідної продукції спонукає споживачів звертатися до ринкових посередників, множина яких є меншою від множини виробників, і як наслідок в очах споживача ринковий посередник є більш персоніфікованим, ніж виробник.

Тобто роль торгівельних посередників у зменшенні інформаційної асиметрії полягає у тому, що у відносинах з постачальниками вони обробляють більше товарів і, таким чином, мають більше інформації для аналізу, а покупець, внаслідок свого територіального розташування чи галузевої спеціалізації, співпрацює з обмеженим колом торгівельних посередників, тобто в його очах посередник є досить персоніфікованим, а посередник, розуміючи це, намагається не скласти негативного враження про себе. Проте, при цьому необхідно пам'ятати і про негативні сторони взаємодії принципала (споживача) та агента (посередника).

Зазначене твердження зобов'язує наголосити на існуванні проблеми низького рівня організації ринків, що ставить регіональні органи влади та органи транскордонного співробітництва перед необхідністю сприяти організації ринків та частково взяти на себе інформативну функцію ринкового посередника.

Підсумовуючи, викладене у підрозділі, усі проблеми інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва в економічній сфері можна умовно розділити на три групи:

- безпосередньо проблеми інформаційного забезпечення (невизначеність та інформаційна асиметрія);
- проблеми, які є наслідком безпосередніх проблем інформаційного забезпечення (витіснення дрібних учасників з ринку, ефект витіснення нерезидентів з ринку, ефект "лимонів" або витіснення з ринку високоякісних товарів низькоякісними);
- проблеми, пов'язані з реалізацією заходів по зменшенню невизначеності та асиметрії (організація ринку, посередники, стандартизація, горизонтальна та вертикальна інтеграції).

РОЗДІЛ 2 КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ НА ТРАНСКОРДОННИХ РИНКАХ

2.1. Конкурентні переваги транскордонного регіону

Прикордонні регіони, прагнучи постійного поліпшення життя мешканців, конкурують між собою на різних транскордонних ринках (праці, капіталу, товарному, послуг тощо). На жаль, через відсутність транскордонної статистики неможливо системно показати конкурентоспроможність кожного регіону. Тому, спробуємо показати розвиток підприємств малого бізнесу, інноваційну політику, культурно-освітні заклади та інші елементи, що впливають на конкурентоспроможність прикордонних регіонів.

Для початку наведемо коротку характеристику прикордонних областей України. Їх аналіз виявив наступне.

1. З огляду на те, що 76% території України охоплюють прикордонні області, не можна відзначити суттєву різницю у розвитку прикордонних та центральних областей. Значна відмінність у розвитку спостерігається лише між центром – столицею м. Києвом та периферією – усіма останніми областями (рис.2.1).

2. Лише шість областей, Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька, Одеська були прикордонними до 1991 року. Із

Рис. 2.1. Прикордонні області України

цих областей лише Одеська та Львівська посідають 6-е та 10-е місця за рейтингом участі у ВДВ України, а Івано-Франківська – 19, Волинська – 24, Закарпатська – 25, Чернівецька – 26, тобто, всі останні місця⁸⁸ (табл.2.1). Останнім часом ситуація почала дещо змінюватися, що пов'язано зі значними інвестиціями у Закарпатську область та створенням нових робочих місць. Лише протягом 2004 року область отримала понад 60 млн. дол. США⁸⁹.

Таблиця 2.1

Частка регіонів у валовій доданій вартості України

Область	Частка регіону,% у середньому за 1996-2000	Рейтинг у середньому за 1996-2000	Частка регіону,% у 2003	Рейтинг у 2003
Україна	100		100	
Донецька	12,1	1	12,4	2
Дніпропетровська	9,2	2	8,7	3
м. Київ	9,0	3	18,0	1
Харківська	6,3	4	5,9	4
Запорізька	5,5	5	4,2	7
Одеська	5,1	6	5,2	5
Луганська	4,9	7	4,1	8
Київська	4,3	8-9	3,3	10
Полтавська	4,3	8-9	3,6	9
Львівська	4,2	10	4,3	6
АР Крим	3,1	11	3,0	11
Вінницька	3,0	12	2,5	12
Черкаська	2,8	13	1,9	16-17-18
Сумська	2,7	14	2,0	15
Хмельницька	2,6	15	1,9	16-17-18
Житомирська	2,4	16-17-18	1,7	19
Миколаївська	2,4	16-17-18	2,2	14
Чернігівська	2,4	16-17-18	1,9	16-17-18
Івано-Франківська	2,1	19	2,3	13
Херсонська	2,0	20	1,6	22
Рівненська	1,9	21	1,7	20
Кіровоградська	1,8	22	1,6	23
Тернопільська	1,5	23	1,3	25
Волинська	1,4	24	1,4	24
Закарпатська	1,3	25	1,6	21
Чернівецька	1,2	26	1,0	26
м. Севастополь	0,5	27	0,7	27

⁸⁸ Трансформація структури господарства України: регіональний аспект / за ред. Балабанова Г.В, Нагірної В.П., Нижник О.М. – К.: Міленіум, 2003. – 404с.

⁸⁹ Інформація Закарпатської обласної державної адміністрації / [http:// www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua).

3. Наявність закритого кордону, прикордонної зони та прикордонної смуги до 1991 року зумовила появу всіх ознак периферійності, передусім, на районному та селищному рівнях: найнижчий рівень щільності населення поблизу кордону, паралельні дороги вздовж кордону, найнижчий рівень розвитку інфраструктури, соціального забезпечення і, в цілому, найнижчий життєвий рівень населення⁹⁰. Розвиток території спостерігався лише вздовж основних магістралей, передусім, міжнародних, які прямували до пунктів перепуску через кордон – Шегині (Львівська область) та Ужгород-Чоп (Закарпатська область). Відкриття протягом останнього десятиріччя нових пунктів перепуску через кордон привело до значної активізації життєдіяльності населення у прикордонних територіях, підвищення його життєвого рівня. Це чітко простежується у всіх шести прикордонних областях. Відкриття п/п Ягодин привело до активізації розвитку всієї Волинської області, п/п Рава-Руська та Краковець – Жовківського та Яворівського районів, а Смільниці – Самбірського, Старосамбірського та Турківського районів Львівської області.

4. В той же час відсутність пунктів перепуску у Івано-Франківській області зумовлює подальшу деградацію її Верховинського району, подібна ситуація у Путивльському та Вижицькому районах Чернівецької області⁹¹.

5. Останнім часом спостерігається випереджувальний розвиток прикордонних територій районного рівня на західному кордоні, порівняно з іншими кордонами: з Росією, Білоруссю, Молдовою. Дослідження виявили значний вплив рівня розвитку сусідніх країн на прискорення процесів підвищення життєвого рівня населення України (рис.2.2).

Це пояснюється тим, що поруч була країна з більш високим рівнем цивілізаційного розвитку, що було хорошим наочним прикладом, чого можна досягнути за досить незначний період. Розвиток сусідніх держав Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії відбувався на очах мешканців українського прикордоння. І цим можна пояснити різницю у розвитку західних та інших прикордонних теренів України. Східні прикордонні регіони спочатку розвивалися як внутрішні території Радянського Союзу, а зарубіжний досвід життєдіяльності почав надходити з Туреччини та арабських країн, а він дещо відрізняється від європейського. Цей висновок підтверджується також незалежними дослідженнями, проведеними Інститутом реформ⁹² щодо рейтингової оцінки соціально-економічного розвитку районів та міст обласного підпорядкування. "Переважає більшість

⁹⁰ Бєленький П. Ю., Мікула Н.А. Підходи до формування концепції транскордонного співробітництва області // Проблеми транскордонного співробітництва. Львів: ІРД НАНУ, 1995. – С.4-13.

⁹¹ Вербівська Л.В. Формування інвестиційної стратегії соціально-економічного розвитку прикордонного регіону / дис. на здоб. наук. зв. к.е.н. Чернівецький нац. ун-тет, 2004. – С. 87.

⁹² Рейтинг соціально-економічного розвитку районів України / Інститут реформ // www.ipa.net.ua

районів, які сьогодні межують із дійсними чи потенційними країнами-членами Європейського Союзу, мають вищий від середнього по усіх територіях України рейтинговий бал. Натомість, для основного масиву районів, що розміщені на кордонах з колишніми радянськими республіками, зареєстровано нижчий рівень соціального та економічного розвитку. Щоправда, тут мова йде не стільки про важливість членства в ЄС країни-"сусіда" району, скільки про певний рівень та динаміку його економічного розвитку. Високими є рейтингові позиції й інших районів, що мають спільний кордон з теперішніми членами ЄС – Польщею, Словаччиною та Угорщиною. Навіть без урахування показників Ужгородського району, більшість (9 з 15) територій з переліку "сусідів" ЄС представляють першу сотню рейтингу (рис.2.2.). Помітно високими є рейтингові бали багатьох районів, що межують з територією Румунії. У ТОП-100 рейтингу територій перебувають відразу п'ять із них. Натомість менш сприятливою є ситуація з північно-східними районами України, що прилягають до території країн СНД – Росії, Білорусі, Молдови. За винятком кількох, усі райони даної категорії перебувають у нижній частині рейтингової таблиці"⁹³.

Навівши дані щодо соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів серед інших регіонів України, розглянемо ситуацію у транскордонних регіонах. На угорсько-українському прикордонні (табл. 2.2) з обох сторін кордону досить низький рівень життя, про що свідчить високий рівень безробіття, від'ємне сальдо міграції (за винятком

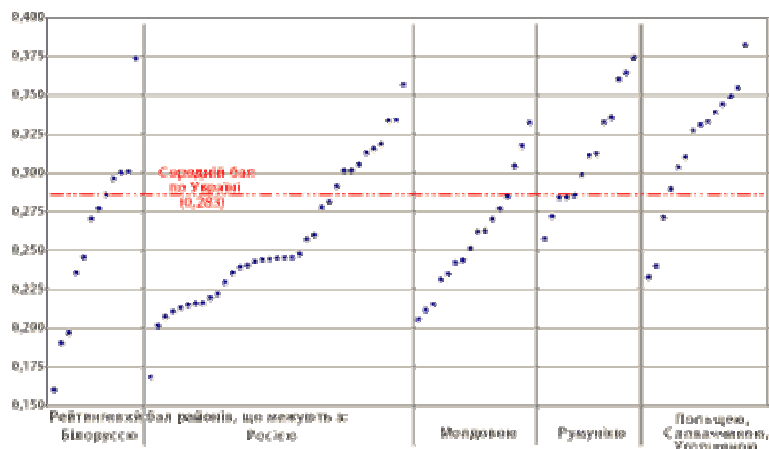

Рис. 2.2. Залежність рейтингу прикордонних районів України (без Ужгородського) від держави-"сусіда".

⁹³ Там само. Ч.7.

Ужгородського району), та низька народжуваність. Українці мають нижчу забезпеченість телефонами та автомобілями, проте є досить високою забезпеченість лікарями, школами, бібліотеками. Для дослідження нами вибрані райони, що безпосередньо знаходяться коло кордону і які найбільше відчувають вплив транскордонних ринків.

Особливу увагу слід звернути на діючі, передусім малі, підприємства, кількість яких на угорській території на порядок вища від української. Подібна картина спостерігається на українсько-словацькому та польському кордонах (табл. 2.3.). Такий стан зумовлений сприятливою державною політикою сусідніх країн щодо підтримки розвитку малих підприємств. Дещо змінюється ситуація, коли до групи малих підприємств включаються фізичні особи – підприємці. Але й при такому підході їх кількість з української сторони значно нижча від сусідів.

Малі підприємства займають значне місце в економіці регіонів. Це передусім, сфера послуг, де потрібно багато невеликих фірм розміщених по всій території. Конкуренційно вигідним є також поєднання великих підприємств з малими підприємствами. Відбувається переваг децентралізації (більша варіабільність, близькість ринків, більша мотивація і відповідальність) з перевагами централізації (зменшення витрат, усування повторюваності, використання ноу-хау великої фірми).

Кількість МСП – юридичних осіб на тисячу жителів найбільша у Підкарпатті (15,4), а найменші – у Закарпатті (2,68) та Львівщині (5,82). Прешовський край (8,09) за цим показником відстає від Кошицького краю (10,8).

При включенні фізичних осіб – підприємців за показником кількості МСП на тисячу жителів картина з української сторони дещо покращується (порядок чисел однаковий), хоча найменша кількість підприємств – 33,28 на 1000 жителів – знаходиться все одно у Закарпатті, а найбільша – в Підкарпатті 65,19. Для порівняння, середні дані у Карпатському євро регіоні становлять 53,4 підприємства на 1000 жителів, а в ЄС у 1999 р. – 54,98.

Таким чином, найкращу економічну базу щодо кількості підприємств має Підкарпатське воєводство.

З огляду на конкуренцію, як невідгоди вступу до ЄС Словаччини для малого бізнесу респонденти вважають зростання конкуренції на внутрішньому ринку (47) та підвищення вимог до якості продукції (34)⁹⁴. Проте, на наш погляд, це ті чинники, які будуть стимулювати подальший розвиток малих підприємств, перехід їх на нові, сучасні технології, виробництво та надання більш якісних товарів та послуг.

⁹⁴ Кузьмішин П., Кузьмішина В. Малі і середні підприємства як фактор регіонального розвитку та регіонального співробітництва (на прикладі "Карпатського євро регіону")/ Виступ на міжнародній конференції "Регіональна політика в Україні: сучасні форми та методи реалізації" 27-28 жовтня 2005 р. у Львові

Таблиця 2.2

Характеристика стану соціально-економічного розвитку угорсько-українського прикордоння
(на 2004 р.)

Регіон	Територія, км ²	Населення, осіб	Щільність населення, ос./км ²	Природний приріст, ос./1000 ос.	Міграція, ос./1000 ос.	Забезпеченість телефоном, шт./1000 ос.	Забезпеченість автомобілем, шт./1000 ос.	Діючі підприємства, шт./1000 ос.	Рівень безробіття, %	Кількість дошкільних закладів, шт.	Кількість бібліотек, шт.	Кількість загальноосвітніх шкіл, шт.	Забезпеченість лікарями, ос./1000 ос.
Угорщина													
Саболч-Сатмар-Берег область	5936	583564	98,3	-1,7	-3,5	195	226	65	9,8	322	200	137	5,7
Кішвардої район	590	75583	128,2	1,0	-5,2	172	202	62	9,8	46	29	19	5,2
Вашарошнаменський район	568	32166	56,7	-3,1	-3,6	186	216	49	14,9	25	22	8	6,2
Феєрдіарматський район	703	39924	56,8	-3,6	-6,7	191	209	48	15,9	36	40	8	5,8
Україна													
Закарпатська область	12800	1251100	97,7	-0,1	-2,0	118	96	4	4,5	501	557	722	41,8
Берегівський район	700	79500	113,6	-4,1	-1,9	120	125	3	3,5	54	45	55	31,9
Виноградівський район	700	117800	168,3	0,4	-4,0	62	93	2	4,3	35	40	60	19,9
Ужгородський район	900	191800	213,1	-2,7	6,2	231	142	9	1,9	73	63	90	24,0

Джерело: На східному кордоні ЄС. Інформація про мікрорегіони Закарпаття та Саболч-Сатмар-Берег області / Саболч-Сатмар-Берегське обласне агентство регіонального розвитку. - Ніредьгаза - Ужгород, 2005, - 33 с.

Таблиця 2.3

Кількість МСП у Карпатському Єврорегіоні
на 1000 жителів у 2002 р.

Регіон	Територія, тис. км ²	Населення, тис. осіб	Кількість МСП – Юо, од.	Кількість МСП/1000. ос.	Кількість МСП (Юо+Фо), од.	Кількість МСП (Юо+Фо) /1000 ос.
Україна						
Закарпатська область	12,8	1 289,3	5 363	2,86	42 907	33,28
Львівська область	21,8	2 611,0	14 759	5,82	119 159	46,0
Польща						
Підкарпаття	17,9	2 127,8	33 645	15,4	138 716	65,19
Словаччина						
Прешовський край	8,9	773,1	6 258	8,09	43 543	56,32
Кошицький край	6,8	758,4	7 645	10,08	44 471	58,64

Джерело:

1. Кузьмішин П., Кузьмішина В. Малі і середні підприємства як фактор регіонального розвитку та регіонального співробітництва (на прикладі "Карпатського єврорегіону")/ Виступ на міжнародній конференції "Регіональна політика в Україні: сучасні форми та методи реалізації" 27-28 жовтня 2005 р. у Львові.

2. Статистичний щорічник Львівської області за 2002 рік. – Львів: Львівське обласне управління. 2003, 364 с.

Для використання конкурентних переваг транскордонного регіону, розглянемо можливості об'єднання ресурсних потенціалів на прикладі Львівської області та Підкарпатського воєводства. Перш за все це буде стосуватися трудових, рекреаційних ресурсів та соціальної інфраструктури. Для виявлення можливостей об'єднання зусиль у економічній сфері необхідні поглиблені дослідження, хоча окремі чинники можливо зазначити. За результатами розвитку транскордонного співробітництва у Львівській області спостерігається стала тенденція до збільшення загального торговельного обороту області з країнами-членами Карпатського єврорегіону. Найбільш активно зовнішня торгівля ведеться з Польщею та Словаччиною.

За 2002 рік зовнішньоторгівельний оборот підприємств Львівської області з Польщею склав 148,8 млн. дол. США, що становить 7,4% від загального обсягу обороту, у тому числі експорт – 44,9 млн. дол. США, імпорт – 103,4 млн. дол. США.

Із Словаччиною за 2002 рік зовнішньоторгівельний оборот підприємств області склав 35,4 млн. дол. США (2,5% від загального обсягу обороту), в

тому числі експорт – 28,7 млн. дол. США, імпорт – 6,7 млн. дол. США.

У 2003 році торгівля з Польщею збільшилася на 28% (частка Польщі у зовнішньому товарообігу області становить 5,5%), з Румунією – на 42% та з Угорщиною – на 46%, але частка останніх двох країн у загальному товарообігу області є не значною і становить лише відповідно 0,1 та 0,9 відсотків. У 1 півріччі 2004 року зовнішній товарообіг з Польщею зріс на 5,0% у порівнянні з відповідним періодом минулого року і склав 4,4 млн. дол. США. У 2,3 рази за відповідний період збільшився обсяг товарообігу з Угорщиною.

На території області зареєстровано 343 підприємств, утворених спільно з польськими партнерами, від яких надійшло за 2003 рік майже 33% капіталовкладень від загального обсягу інвестицій в економіку області. У 1 півріччі цього року залучено 4,5 млн. дол. США польських інвестицій, що складає 15,1% від загального обсягу іноземного капіталу.

За участю угорського капіталу в області зареєстровано 25 спільних підприємств з інвестиціями на суму 37,6 млн. дол. США. У 2003 році угорськими компаніями розпочато реалізацію одного з найбільших інвестиційних проектів області – ЗАТ "Львівський автомобільний завод"(обсяг інвестицій складає 30,6 млн. дол. США).

Повернемося до питання використання конкурентних переваг, які можна отримати за рахунок об'єднання зусиль Львівської області та Підкарпатського воєводства. У табл. 2.4-2.14 подаються дані щодо ресурсного потенціалу цього транскордонного регіону⁹⁵.

За даними наведених таблиць можна побачити, що основний вииграш від транскордонного співробітництва може бути від спільного використання туристично-рекреаційних ресурсів, освітніх закладів. Основною конкурентною перевагою може стати інноваційний потенціал транскордонного регіону. Львівська область за кількістю докторів та кандидатів наук область посідає третє місце в Україні, кількістю наукових організацій – четверте. За даними офіційної статистики у Львівській області у 2004 р. наукові та науково-технічні роботи виконувало 90 організацій, що складає 6,3% від загальної кількості в Україні, з них 40 організацій виконували роботи у технічній галузі наук. Значний науковий потенціал у галузях регіональної спеціалізації дозволяє багатьом львівським підприємствам створювати науково-технологічні новинки, тому регіон може брати участь у міжрегіональному і міжнародному співробітництві, пропонуючи конкретні продукти інтелектуальної праці. Однак для ефективного використання інновацій необхідно мати мережу інноваційно-інвестиційної інфраструктури, розвинутий сектор малого та середнього бізнесу, сприяння з боку територіальних органів влади. Тому об'єднання зусиль у сфері інноваційного розвитку створить передумови підвищення конкурентоспроможності прикордонних регіонів.

⁹⁵ Таблиці окрім 2.4.-2.13. розраховані за:

1. Статистичний щорічник Львівської області за 2002 рік. – Львів: Львівське облстатуправління. 2003, 364 с.

2. Щорічний статистичний довідник Підкарпатського воєводства 2002, статистичне управління в Жешові.

Таблиця 2.4

Загальні дані			
	Львівська область	Підкарпатське воєводство	Транскордонний регіон
Протяжність, км			
З півдня на північ	240	201	
З заходу на схід	210	172	
Найбільші ріки, км	Дністер,1362 Стир,483 Західний Буг,815	Віслок,207 Віслока,164 Сян,443	
Найбільші озера	Янівське Дроздовицьке Любінське	Устжики-Долні	
Найвищі вершини, висота над рівнем моря, м	Пікуй,1406 Магура,1365 Парашка,1271 Тростян,1235	Карпати-Бещади,1346 Тарніца,1335 Кжемень,1333 Галіч,1320	
Протяжність кордонів		366	
У тому числі: зі Словаччиною		131	
з Польщею / Україною	250	235	180
Територія, тис. км ²	21,8	17,9	39,7
Населення, млн. осіб	2,6	2,1	4,7
Кількість міст	43	45	88

Таблиця 2.5

Структура земельного фонду						
	Львівська область		Підкарпатське воєводство		Транскордонний регіон	
	тис.га	%	тис.га	%	тис.га	%
Територія, всього, у тому числі	2183,2	100	1784,4	100	3967,6	
Сільськогосподарські угіддя	1274,7	58,39	985,3	55,22	2260	56,96
Ліси і інші лісовкриті площі	680,1	31,15	686,0	38,44	1366,1	34,43
Селитебні землі	75,4	3,45	23,7	1,33		
Рекреація і відпочинок	24,38		3,05		27,43	
Землі для транспорту та зв'язку	19,9	0,91	48,7	2,73	68,6	1,73
Землі під відкритими розробками, кар'єрами	13,4	0,61	2,6	0,15	16,0	0,4
води	42,5	1,98	21,6	1,21	64,1	1,62
Інші землі	77,2	3,54	16,5	0,92	93,7	2,36

Таблиця 2.6

Площі, які підлягають збереженню

	Львівська область		Підкарпатське воєводство		Транскордонний регіон	
	тис.га	%	тис.га	%	тис.га	%
Територія, яка підлягає збереженню, всього, у тому числі	115,83	100	856,76	100	972,59	100
Національні парки	42,76	36,9	46,64	5,44	89,4	9,19
Природні заповідники	44,79	38,7	9,75	1,14	54,54	5,61
Ландшафтні парки	28,28	24,4	273,61	31,94	301,89	31,04
Природоохоронні ландшафти	-		521,33	60,85	521,33	
Екологічні	-		5,4	0,63	5,4	
Документальні	-		0,01		0,01	

Таблиця 2.7

Населення та розселення

	Львівська область		Підкарпатське воєводство		Транскордонний регіон	
		%		%		%
Чисельність наявного населення, тис. осіб	2611,0	100	2105,1	100	4716,1	100
міське	1553,5		851,6		2405,1	
сільське	1057,5		1253,4		2310,9	
Щільність	120,0		117,0		237,0	
Чисельність жінок на 100 чоловіків	110,9		104,4		215,3	
Показник урбанізації	59,5		40,5		100,0	
Концентрація населення у містах, тис. осіб	36,1		19,4		55,5	
Концентрація населення у селах, тис. осіб	0,56		0,58		1,14	
Розподіл постійного населення за віком						
Молодше від працездатного	525,9		539,4		1065,3	
Працездатне	1509,4		1259,8		2769,2	
Старше від працездатного	569,6		305,8		875,4	
Населення віком: молодше від працездатного на 1000 мешканців	201,4	20,19	256,3	25,63	457,7	22,9
Працездатні /1000	578,1	57,95	598,5	59,84	1176,6	58,89
Старші від працездатного / 1000	218,2	21,86	145,3	14,53	363,5	18,19
Демографічне навантаження	73,0		67,1		69,7	

Таблиця 2.8

Соціально-економічне облаштування життєдіяльності громадян

	Львівська область	Підкарпатське воєводство	Транскордонний регіон
Весь житловий фонд, на 1 мешканця, м ²	19,5	18,0	37,5
Кількість квартир на 1000 населення, од.	329,6	264,6	594,2
Загальна площа однієї квартири у сер., м ²	59,2	66,8	126,0
Обладнання житлового фонду,% водоводом	94,3	91,1	
каналізацією	94,0	77,5	
центральним опалення	83,4	65,7	
ваннами	87,5	80,7	
газом	87,9	67,2	
гарячим водопостачанням	75,8		
підігрів підлоги	7,5		

Таблиця 2.9

Заклади культури, туризму, історичні пам'ятки

	Львівська область	Підкарпатське воєводство	Транскордонний регіон
Бібліотеки	1413	709	2122
Книг, журналів, млн. Прим.	14,4	8,8	23,2
Музеї	17	31	48
Театри	10	3	13
Кінотеатри	113	46	159
Клуби	1412	350	1762
Ботанічні та зоосади	1		1
Історико-архітектурні ансамблі			
Резиденцій магнатів	12		12
Церкви за конфесіями			
українська греко-католицька	1406		1406
Римо-католицька	114	609	723
Українська автокефальна православна	223	-	223
Українська православна церква Київського патріархату	261	-	261
Московської православної церкви	21		21

Таблиця 2.10

Інфраструктура туризму

	Львівська область	Підкарпатське воєводство	Транскордонний регіон
Готелі	78	45	123
Санаторно-курортні заклади	125	89	214
Кількість готелів на 1000 мешканців	0,08	0,15	
Кількість номерів на 1000 мешканців	1,1	11,0	
Кількість ліжок у санаторно-курортних закладах	22844	385	23229
Кількість ліжок у санаторно-курортних закладах на 1000 мешканців	8,8	0,18	

Таблиця 2.11

Забезпеченість закладами охорони здоров'я

	Львівська область	Підкарпатське воєводство	Транскордонний регіон
Чисельність лікарів, тис. осіб	14,0	3,82	17,82
на 10000 мешканців, осіб	53,9	18,0	
Чисельність середнього медичного персоналу, тис. осіб	30,4	10,11	40,51
на 10000 мешканців, осіб	117,4	47,5	
Кількість лікарняних ліжок, тис. шт.	25,7	8,72	34,42
на 10000 мешканців, одиниць	99,1	40,9	
Кількість амбулаторних закладів	144	227	371
на 10000 мешканців, одиниць	0,6	1,06	
Кількість приватних закладів охорони здоров'я, одиниць	23	28	51

Таблиця 2.12

Забезпеченість освітньої та наукової діяльності

	Львівська область	Підкарпатське воєводство	Транскордонний регіон
Кількість навчальних закладів, од.	2079	2610	4689
- дошкільні заклади (дитячі садки, ясла)	477	-	477
- загальноосвітні навчальні заклади	1486	1239	2725
- професійно-технічні заклади	57	464	521
- вищі заклади освіти I-II рівня акредитації	39	664	703
- вищі заклади освіти III-IV рівня акредитації	20	16	36
Кількість навчальних закладів на 1000 мешканців, од.	0,8	1,2	2
Учні і студенти (тис. осіб)	540	506	1046
- загальноосвітніх навчальних закладів	375,5	194,1	569,6
- професійно-технічних навчальних закладів	33,5	107,7	141,2
- вищих закладів освіти I-II рівня акредитації	33,1	115,5	148,6
- вищих закладів освіти III-IV рівня акредитації	99,4	67,5	166,9
Учні і студенти на 1000 мешканців, тис. осіб	207,4	237,4	
Чисельність викладачів у загальноосвітніх закладах, тис. ос.	37,8	15,9	53,7
Чисельність студентів, тис. осіб	218,7	70,8	289,5
Чисельність докторів наук, тис. осіб	652	153	805
Чисельність кандидатів наук, тис. осіб	4235	435	4670
Зайнятих у дослідницькій діяльності, осіб	13154	3045	16199

Таблиця 2.13

Рух населення		
	Львівська область	Підкарпатське воєводство
Міжрегіональна міграція,		
Число прибулих на 1000 жителів	3,2	9,5
Число вибулих на 1000 жителів	4,0	10,7
Сальдо міграції на 1000 жителів	-0,8	1,2
Міждержавна міграція,		
Число прибулих на 1000 жителів	0,3	0,2
Число вибулих на 1000 жителів	0,7	0,5
Сальдо міграції на 1000 жителів	-0,4	-0,3

Таблиця 2.14

Порівняльна характеристика інноваційного потенціалу Львівської області і Підкарпатського воєводства у 2003

Region	Показники				
	Частка витрат на НДІДКР у ВВП, %	Чисельність працюючих у науково-дослідній сфері, осіб	Чисельність працюючих у науково-дослідній сфері на 1000 зайнятих	Витрати на інноваційну діяльність у промисловості, млн. дол. США	Частка інноваційної продукції, відправленої на експорт у заг. обсязі реалізованої інноваційної продукції, %
Львівська область	0,47	5017	4,4	13,14	41,1
Підкарпатське воєводство	0,39	3291	1,0	252,4	49,4

Джерело: Мокій А.І., Бабець І.Г., Куревіна І.О. Інноваційна модель транскордонного співробітництва: передумови та перспективи реалізації / Виступ на міжнародній конференції "Регіональна політика в Україні: сучасні форми та методи реалізації" 27-28 жовтня 2005 р. у Львові

Порівняльний аналіз інноваційної інфраструктури прикордонних територій показує, що Підкарпатське воєводство, хоча й належить до депресивних регіонів Польщі, має значні переваги у забезпеченні інституціями, які підтримують розвиток науково-технічної сфери та процеси обміну інноваціями. Розвинену інфраструктуру Підкарпатського воєводства та наявність наукового потенціалу у Львівській області, а також необхідність ринково-інноваційної орієнтації господарств можна вважати основними позитивними передумовами запровадження інноваційної моделі транскордонного співробітництва. Ця модель передбачає: (1) обмін

науково-технічними розробками між відповідними галузями з найвищою та середньою інноваційною активністю; (2) надходження новинок від галузей з найвищою інноваційною активністю до відповідних галузей з низькою інноваційною активністю; (3) співпраця відповідних галузей з низькою інноваційною активністю обох регіонів з метою підвищення рівня інтегральної конкурентоспроможності⁹⁶.

Шляхи створення *конкурентоспроможної економічної системи* у транскордонному регіоні доцільно розглядати з позицій можливостей спільного використання існуючих та створення нових потужностей, а також розвитку виробничо-технічної кооперації (сільськогосподарських, промислових, підприємств, обслуговуючих (сервісних) організацій, зокрема, інноваційна та інвестиційна діяльність). У цій сфері з'являються нові ефективні рішення. Так, наприклад на чесько-австрійському кордоні створена перша транскордонна промислова зона Ческе-Веленіце – Гмюнд, метою якої є забезпечення умов для розвитку підприємництва у обраному регіоні. Така зона вперше дозволяє комбінувати специфічні переваги регіонів з різним рівнем розвитку їх економік та підвищувати ефективність їх потенціалів. Вона також має оригінальну організаційну структуру та спільну систему управління і забезпечує доступ до ринків двох країн – Австрії та Чехії (ринків сировини, можливостей працевлаштування та ринків збуту). Це нові підходи до створення сприятливих умов для розвитку підприємництва і підвищення конкурентоздатності економіки транскордонного регіону та використання можливостей транскордонного співробітництва⁹⁷.

2.2. Дослідження транскордонних ринків

Для дослідження конкурентоспроможності країни існує декілька методик, використання яких веде до ранжирування країн. За деяких незначних відмінностей у методології суть підходу у тому, аби виміряти та проранжувати безліч показників за окремими країнами та вивести синтетичний показник. Так, Лозанський інститут розвитку менеджменту агрегує й аналізує понад 320 показників та експертних оцінок, зокрема: 83 економічні показники (макроекономічна оцінка національної економіки, зовнішня торгівля, іноземні інвестиції, зайнятість і ціни), 77 показників ефективності уряду і управління (ступінь сприяння урядової політики конкурентоспроможності компаній – державні фінанси, фінансова політика, інституційна зрілість, корпоративне законодавство, соціальне середовище), 69 показників ефективності бізнесу (ступінь його

⁹⁶ Мокій А.І., Бабець І.Г., Куревіна І.О. Інноваційна модель транскордонного співробітництва: передумови та перспективи реалізації / Виступ на міжнародній конференції "Регіональна політика в Україні: сучасні форми та методи реалізації" 27-28 жовтня 2005 р. у Львові

⁹⁷ Чешская торговля и предпринимательство. – 2004 – № 05-06. – С.21.

відповідності принципам інноваційності, рентабельності й соціальної відповідальності – продуктивність праці, розвиток ринку праці, практика та якість менеджменту, цінності та ставлення до роботи), 94 показники інфраструктури (ступінь відповідності інфраструктури потребам бізнесу – розвиненість базової, технологічної, наукової та соціальної інфраструктури, стан освіти, охорони здоров'я й довкілля). Конкурентоспроможність країни визначається взаємодією всіх перелічених вище критеріїв та чинників⁹⁸. В основі аналогічний підхід застосовується й для регіону. Так, Інститут реформ визначає інвестиційний рейтинг регіонів України, визначивши п'ять укрупнених груп даних: 1. Економічний розвиток. 2. Ринкова інфраструктура. 3. Фінансовий сектор. 4. Людські ресурси. 5. Підприємництво та місцева влада⁹⁹.

З метою дослідження конкурентоспроможності регіонів на транскордонних ринках для початку необхідно визначитися з методологією дослідження транскордонних регіонів, яка має свої специфічні особливості.

На сучасному етапі розвитку регіоналістики та регіональної економіки найбільше розповсюдження отримали чотири парадигми дослідження регіону: регіон як квазідержаву, регіон як квазікорпорація, підхід до регіону як до ринку, підхід до регіону як до соціуму¹⁰⁰.

Регіон як квазідержаву – відносно відокремлена підсистема держави і національної економіки (процеси децентралізації і централізації взаємодія центр-регіон тощо).

Регіон як квазікорпорація – є великий суб'єкт власності (регіональний та муніципальний) і економічної діяльності. У цьому випадку регіони стають учасниками конкурентної боротьби на ринках товарів, послуг, капіталу (захист торгової марки місцевих продуктів, інвестиційний рейтинг). Регіон як економічний суб'єкт взаємодіє з національними та транснаціональними корпораціями. Регіони володіють значними ресурсами для саморозвитку. (Розширення економічної самостійності регіонів).

Підхід до регіону як до ринку, що має визначені межі (ареал), акцентує увагу на загальних умовах економічної діяльності (регіональне ринковедення), особливості регіональних ринків.

Вказані парадигми включають проблему співвідношення ринкового саморегулювання, державного регулювання і соціального контролю.

Підхід до регіону як до соціуму (сукупності людей, що проживають на спільній території) – у цьому випадку на перший план висуваються вимоги відтворення соціального життя (населення і трудових ресурсів, освіти, охорони здоров'я, культура, довкілля) і розвиток системи розселення.

Інші спеціалізовані підходи включають дослідження: регіон як підсистема інформаційного суспільства; регіон як безпосередній учасник глобалізації і інтеграції економіки тощо.

Фактично, всі ці підходи можна використати для дослідження транскордонного регіону як бази транскордонного співробітництва і транскордонних ринків.

Розглянемо концепцію транскордонного регіону як багатофункціонального та багатоаспектного специфічного виду територіального утворення. Ця концепція базується на методологічній схемі дослідження транскордонного регіону, розробленій нами на основі узагальненої схеми дослідження територіальної суспільної системи (територіального/адміністративного регіону)¹⁰¹.

Запропонована методологічна схема дослідження транскордонного регіону базується на закономірностях його формування та розвитку, а також враховує специфічні аспекти функціонування суб'єктів господарювання, розміщених по обидва боки кордону, і яка може бути використана для вибору пріоритетних напрямів розвитку транскордонного співробітництва та при створенні єврорегіону.

Основні характеристики транскордонного регіону включають: I. Основні системотворчі чинники регіону; II. Підсистеми регіону; III. Процеси та стадії формування і розвитку регіону (рис. 2.3.).

I. Основні системотворчі чинники регіону щонайменше характеризуються складом; оточенням, структурою відносин (зв'язків).

1.1. Основними складовими транскордонного регіону є його населення та територія, які складаються з національних частин та спільних. Ця особливість оцінки транскордонного регіону обумовлена приналежністю його частин до різних країн, проте, для виявлення та вирішення спільних проблем, крім порівняльної статистики, необхідно володіти узагальненими даними. Такий підхід стосується всіх характеристик, наведених нижче, якщо не обумовлюється інше.

Населення виступає у трьох вимірах (рис.2.4): 1) демографічному, 2) екологічному, 3) соціальному.

1) демографічний вимір. Оцінка: демографічна структура, природний приріст та міграція, зокрема прикордонна; етнічна структура. Істотними характеристиками населення є робоча сила, її кількість та кваліфікація.

⁹⁸ Полунєв Ю. Конкурентоспроможність як національна ідея / Дзеркало тижня – 2005 – № 10 – 19 березня. – С.13

⁹⁹ Інвестиційна політика в Україні на регіональному рівні. Економічні есе. Вип.16. – Київ, Інститут реформ., 2003. – 88 с.

¹⁰⁰ Гранберг А. Основы региональной экономики. – М.: ГУ ВШЕ, 2001. – 495с. С.45.

¹⁰¹ Chojnicki Z. Region jako terytorialny system społeczny //Problematyka przestrzeni europejskiej. /red. A.Kuklinski. – Warszawa, 1997. с. 417. – С.267-285.

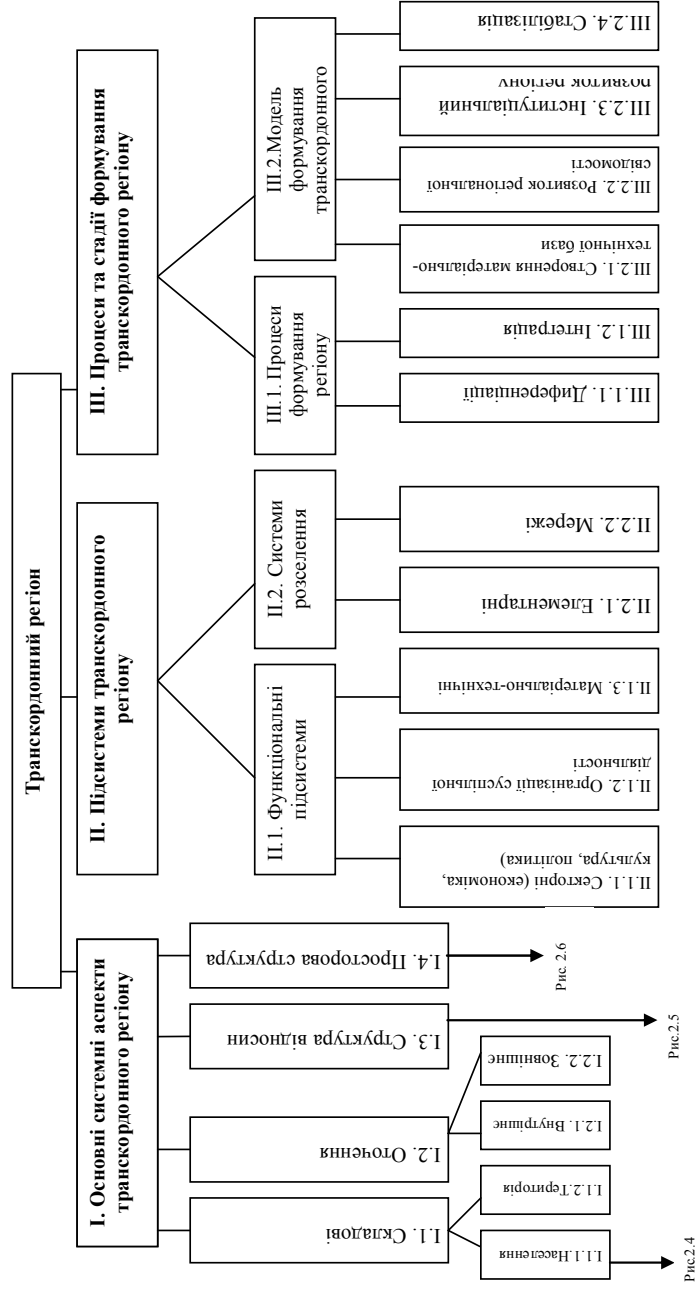

Рис. 2.3. Методологічна схема дослідження транскордонного регіону (I-III рівні)

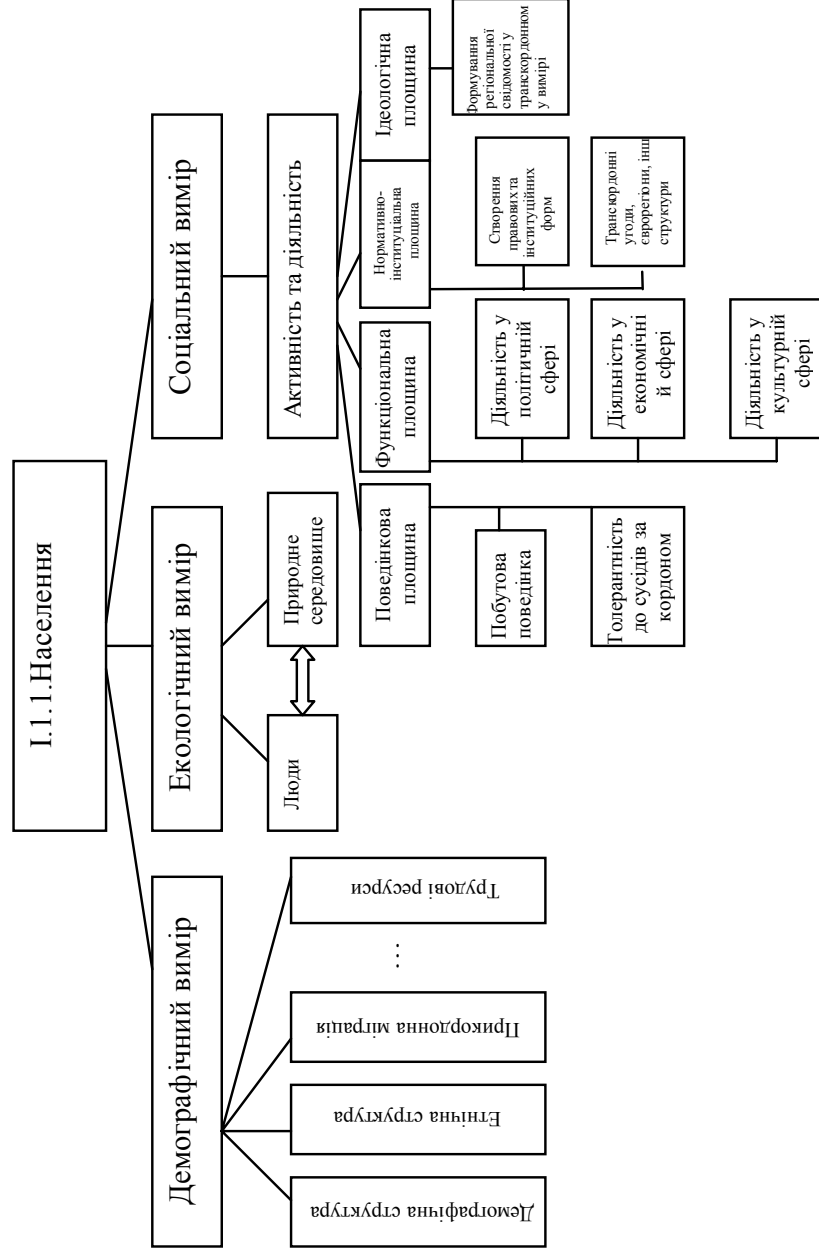

Рис. 2.4. Методологічна схема дослідження транскордонного регіону (блок І.1.1)

2) екологічний. Населення є елементом екологічної системи. Населення і природне середовище (довкілля), тобто територіально виділений пласт матеріальної основи, природної та штучної, який є предметом впливу населення і сам впливає на населення.

Цей вимір особливо важливий у транскордонному регіоні, бо пов'язаний з взаємними впливами природного середовища через кордон, що часто здійснюються не залежно від волі людини, та спільними природними ресурсами, передусім, водними.

3) у соціальному вимірі населення оцінюється з позицій його активності та діяльності. Активність проявляється у чотирьох площинах: поведінковій, функціональній, нормативно-інституціональній та ідеологічній.

У поведінковій площині активність людей проявляється у тому, як вони себе поведуть в житті, особливо у взаємовідносинах з іншими особами та співпраці з ними, їх толерантність по відношенню до сусідів тощо.

У функціональній площині – через їх суспільну роль у економічній, політичній та культурній сферах, тобто створення структурної мережі регіону. При цьому також слід звернути увагу на спільні сфери діяльності населення обох частин транскордонного регіону та спільні структурні елементи.

У нормативно-інституціональній – через створення законодавчих та інституціональних форм діяльності, у тому числі, спільних підприємств, міжнародних об'єднань та євро регіонів.

У ідеологічній площині активність виражається через формування засад регіональної свідомості, національної та інтернаціональної ідентифікації.

Територія транскордонного регіону охоплює виділений простір поверхні землі з її ресурсами у матеріальному, природному та штучному вигляді, що включає національні частини та лінію кордону, та підлягає можливості вибору, участі та контролю зі сторони його населення через регіональні інституції, що формувалися історично та через спільні інституції, створені в останні десятиліття в результаті розвитку співробітництва.

У територіальному аспекті особливо важливо визначитися з системою управління територією і рівнем компетенції регіональних структур на національних частинах, а також рівнем координованості і узгодженості рішень із позицій транскордонного регіону у цілому.

1.2. Оточення.

Для транскордонного регіону необхідно розрізняти внутрішнє і зовнішнє оточення (рис.2.3). Внутрішнє оточення – це середовище проживання населення регіону, яке складається з двох національних частин.

Внутрішнє оточення або природне середовище проживання складає та частина епігеосфери, між якою і населенням відбувається реальна або потенційна діяльність, тобто довкілля створюється як органічними так і неорганічними об'єктами, а також різного роду еко- та біо-системами.

Поруч з природним існують штучно створені об'єкти в результаті людської діяльності з різною метою – інакше кажучи – штучне середовище. Для транскордонного регіону – це, передусім, кордон і прикордонна інфраструктура.

Природне середовище є матеріальною основою проживання людей, і є багатством або природними ресурсами, а також джерелом енергії (вітру та сонця) для фізичних та хімічних процесів.

Штучне середовище складається з об'єктів, створених людиною і є технічними системами, що довготривало пов'язані з землею, або в неї закладені, які в певній степені забезпечують незалежність розвитку людини та її діяльності від природних ресурсів.

Штучне та природне довкілля є складовою формування регіону, проте є середовищем проживання людей, а не регіону і має відносну вартість, що залежить від діяльності людини на території.

Зовнішнє оточення транскордонного регіону – це або регіони того самого рівня, або вищого порядку.

Оточення транскордонного регіону того самого рівня є регіони, з якими даний регіон пов'язаний взаємними впливами. Такі взаємовпливи можуть створювати дві системи: 1. Суміжні з транскордонним регіонами країн, території яких його складають. 2. Всі регіони суміжних держав, або держави в цілому.

Оточення регіону вищого порядку – це держави, території яких формують транскордонний регіон.

Звичайно, радіус та склад оточення визначається рівнем відкритості регіону. Високий рівень замкненості регіону звужує сферу його діяльності та знижує вплив оточення. Це стосується природних та штучних кордонів регіону, рівня їх проникності та пропускну здатності.

1.3 Структура відносин регіону.

Основні відносини транскордонного регіону створюють: суспільні відносини; трансформаційна діяльність; природно-екологічні впливи (рис.2.3 та 2.5).

Суспільні відносини охоплюють: а) відносини, що базуються на біологічному походженні або правові відносини; б) комунікаційні відносини за допомогою визначених мов або кодів; в) відносини в отримуваних благах та послугах; г) відносини участі у суспільній діяльності (економічній, політичній, культурній). Ці стосунки та діяльність реалізуються за допомогою різних матеріальних ресурсів, а конкретніше – технічного устаткування, продуктивність і ефективність яких може змінювати їх потужність та характер.

І.3. Структура відносин регіону

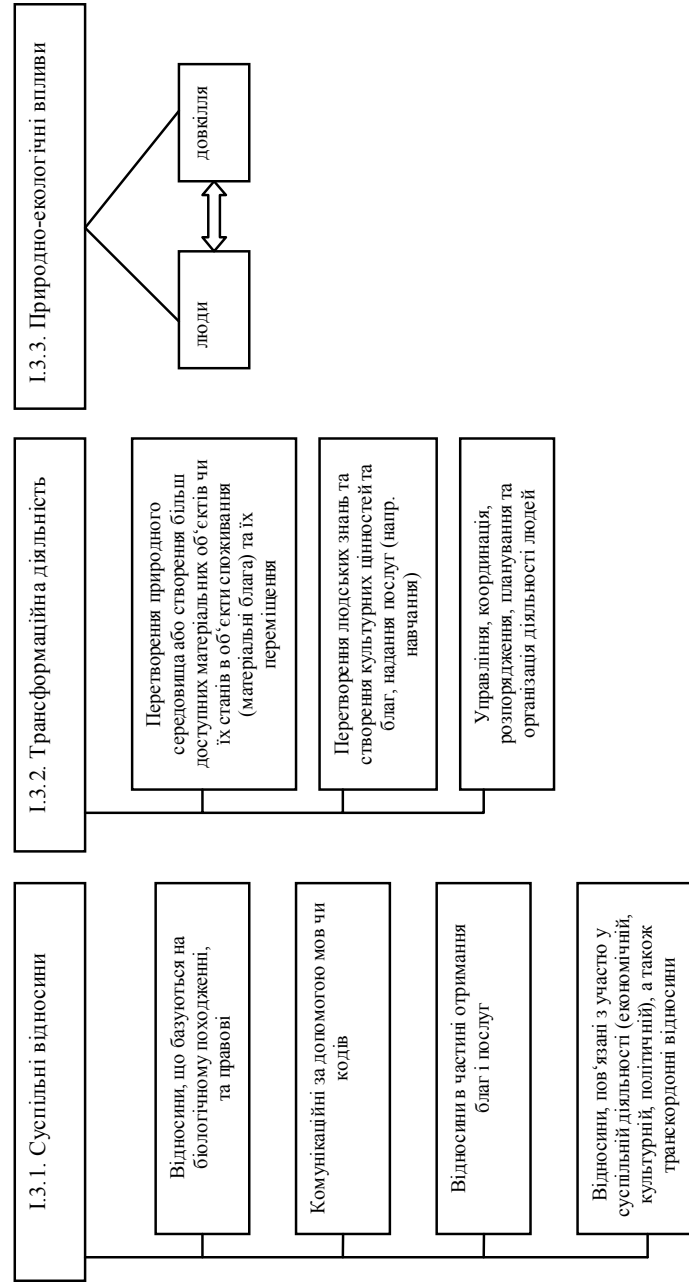

Рис. 2.5. Методологічна схема дослідження транскордонного регіону (блок 1.3.)

Трансформаційна діяльність охоплює: а) перетворення природного середовища або створення більш доступних чи перетворених матеріальних об'єктів чи їх станів, в об'єкти споживання (матеріальні блага) та їх переміщення; б) перетворення людських знань та створення культурних цінностей і благ, надання послуг (навчання); в) управління, розпорядження, планування, організація діяльності людей. Виробничо-матеріальна, культурна та управлінсько-організаційна діяльність є базою формування основних функціональних підсистем регіону.

Природно-екологічні впливи – це вплив природного середовища на людей, на їх етнос та існування. На сучасному етапі цивілізаційного розвитку зміни довкілля під впливом людської діяльності формують зворотній вплив на умови існування людини.

Фактична реалізація суспільних стосунків, трансформаційної діяльності відбувається в межах нормативно-правової системи. Для транскордонного регіону трансформаційна діяльність відбувається у межах двох нормативно-правових підсистем, що сформовані у різних державах, проте які не є зовсім незалежними, а мають спільну частину і взаємно впливають одна на одну.

1.4. Просторова структура регіону.

Просторова структура регіону визначається відносинами в просторі, які виникають між територіальними об'єктами та їх оточенням (рис.2.6).

За Гранбергом економічний простір – це насичена територія, що охоплює безліч об'єктів і зв'язків між ними: населені пункти, промислові підприємства, економічно освоєні та рекреаційні площі, транспортні та інженерні мережі. Кожен регіон має свій внутрішній простір та зв'язки з зовнішнім простором. Близькі поняття: просторова (територіальна) структура економіки, просторова організація господарства систем¹⁰².

Просторову структуру регіону можна розглядати у двох вимірах: 1) з огляду на розміщення об'єктів на території і зв'язки між ними у просторовому контексті; 2) з огляду на облаштування, упорядкування, тобто правила та норми розміщення об'єктів на транскордонній території. Крім національної системи правил та норм розміщення об'єктів на території є загальні принципи просторового облаштування європейського простору, про що детально йшлося у підрозділі 1.3.

Просторова організація транскордонного регіону, окрім іншого, включає розміщення кордону (у фізичному вигляді) та прикордонної інфраструктури.

Якість економічного простору визначається багатьма характеристиками, основні з них наступні:

– щільність (чисельність населення, обсяг регіонального валового продукту,

¹⁰² Гранберг А. Основы региональной экономики. – М.: ГУ ВШЕ, 2001. – 495с. – С. 24.

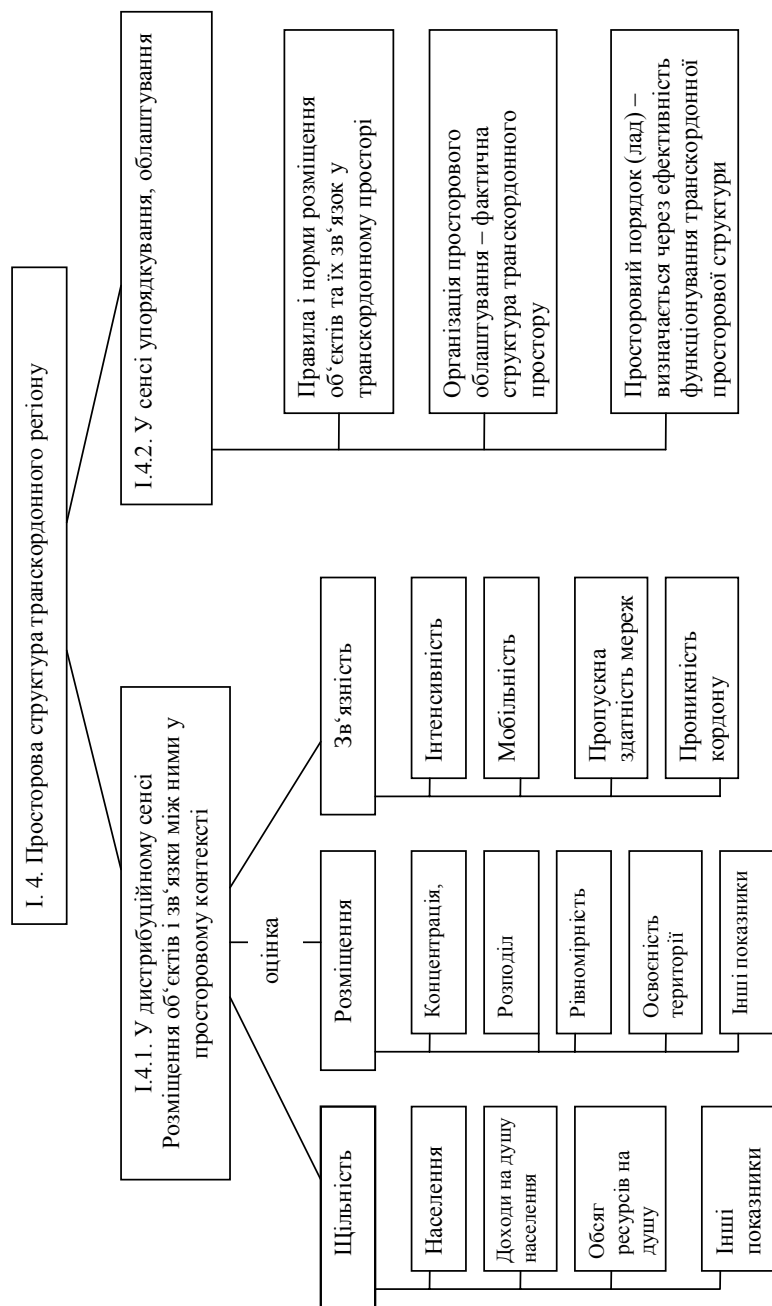

Рис. 2.6. Методологічна схема дослідження транскордонного регіону (Блок 1.4)

– природні ресурси, доходи тощо на одиницю площі простору)
– розміщення (показники рівномірності, диференціації, концентрації, розподіл населення і економічної діяльності, освоєні і не освоєні території тощо)

– зв'язність (інтенсивність економічних зв'язків між частинами та елементами простору, умови мобільності товарів, послуг, капіталу та людей, розвиток транспортних та комунікаційних мереж, проникність кордону, пропускна здатність кордону та прикордонної інфраструктури).

Характеристика зв'язності дуже важлива для транскордонного регіону і її підвищення – основне завдання політики транскордонного співробітництва.

Для функціонування економічного простору важливе значення має віддаль між його елементами. "Економічна віддаль" характеризується транспортними та трансакційними затратами на подолання фізичної віддалі, які включають плату за митні послуги, митні збори та платежі за перетин кордону.

II. Підсистеми транскордонного регіону.

Транскордонний регіон має внутрішню структуру, яка складається з функціональних систем та з системи розселення. При цьому, функціональні системи та системи розселення спочатку презентують себе як національні з кожної із сторін транскордонного регіону, і лише потім представляються як цілісність.

2.1. *Функціональні системи* є проявом суспільного поділу праці у процесі суспільного розвитку і проявляються у трьох типах систем: а) секторні системи (економіка, культура, політика); б) системи організації суспільної діяльності; в) матеріально-технічні системи.

Секторні системи – економіка, культура, політика – є базовими складовими функціонального поділу суспільства та його інтеграції. Їх елементарними складниками є активні мешканці регіону, які входять в склад одної або всіх трьох підсистем. Кожний з трьох секторів регіональної системи утворений через домінуючу активність осіб, виконуючих один з трьох видів діяльності: виробництво матеріальних благ та послуг; культурна діяльність; організаційна та контролююча діяльність. Їх складовими є складні системи організації суспільної діяльності (економічної, культурної, політичної), в склад яких також входять відповідні матеріально-технічні системи.

Всі секторні системи мають одне і теж внутрішнє середовище: довкілля та матеріально-технічну базу. Жодна з підсистем не може функціонувати відокремлено від матеріального середовища.

Для транскордонного регіону всі ці секторні системи присутні як складові, а їхня цілісність залежить від ступені інтегрованості транскордонного простору.

Системи організації суспільної діяльності є складниками секторних

систем: економічної, культурної та політичної. Складаються вони з осіб або колективів, що виконують визначену, цілеспрямовану діяльність і вступають у суспільні відносини.

Ці відносини виступають у визначених законодавчо-інституціональних межах, сформованих через регулятивні механізми (законодавство, традиції та звичаї), які створюють нормативну підсистему господарювання (напр., ринкову економіку) і політичну (напр., демократичний уклад).

В залежності від типу системи (економічної, культурної та політичної) створюються різні організаційні та нормативні інституції: підприємства, органи влади, навчальні заклади.

Для транскордонного регіону системи організації суспільної діяльності є незалежні і формуються, в значній мірі, системами вищого порядку і, власне, – регіональними системами. Слід однак зауважити, що кордон розділяє політичні системи, формальне законодавство і нормативні системи господарювання на просторах транскордонного регіону. Проте, дуже часто можна бачити подібні традиції, звичаї та культуру мешканців по обидві сторони кордону. І чим вищий рівень інтегрованості транскордонного регіону, тим менше обмежень накладає організація суспільних відносин з кожної із сторін.

Матеріально-технічні системи складаються з штучних об'єктів, що створюються для виробництва предметів споживання, товарів та послуг і використовуються людьми. Структура відносин включає виробництво, споживання та утримання штучних об'єктів, а в аспекті простору – включає різноманітні матеріальні зв'язки, зокрема, фізичні переміщення (вантажні перевезення, доїзди до місця праці тощо), та інформаційні зв'язки.

Матеріально-технічні системи інтегровані у просторі і мають окреслене місце розташування і створюють матеріальну і інфраструктурну базу для існування та діяльності людей. Водночас, вони є базовими складовими матеріально-функціональних територіальних, суспільних систем:

- 1) систем проживання, тобто будинки з оточенням та проживаючими у них людьми;
- 2) виробничі структури (промислові та сільськогосподарські) та структури з надання послуг, що складаються з довготермінових засобів (будинки, обладнання, машини, апаратура), а також землі сільськогосподарського призначення та утримуваної худоби у особистих господарствах;
- 3) комунікаційні мережі та послуги, що включають транспортні мережі з шляховим господарством, станціями обслуговування і транспортними засобами, комунальні господарства (водо-, каналізаційна, енергетична мережі), інформаційна (телефон, радіо, телевізійна, комп'ютерна мережі), що також обслуговують людей.

Ці складові формують три матеріальні уклади: проживання, виробничо – обслуговуючий та транспортно-комунікаційний.

На цій основі можна представити три основні функціональні підсистеми

регіону: економічну, культурну та політичну.

Розглядаючи ці підсистеми, зупинимось на двох аспектах: у чому проявляється їх регіональний вимір? та яку роль виконують вони у формуванні регіону?

Економічна підсистема: її формують люди, що займаються економічною діяльністю, тобто цілеспрямованою діяльністю на виробництво матеріальних благ та послуг. Внутрішнє середовище – це природне середовище, матеріально-технічні ресурси та інфраструктура, а також специфічне технічне обладнання для цієї діяльності. Зовнішнє оточення включає, з однієї сторони, систему господарювання вищого порядку в межах якої діє регіональна система, тобто в цілому, національна та міжнародна господарські системи, а з іншої сторони – секторні системи – політичні та культурні. Внутрішня структура відносин охоплює види діяльності, що виражають виробничі та споживчі відносини, формують регіональні ринки продукції, збуту, праці та фінансів. Зовнішня структура, з однієї сторони, включає господарські стосунки з іншими регіонами країни у вигляді переміщень товарів, робочої сили коштів та інформації, а з іншої – стосунки з підсистемами культури (проявляються через інновації та науково-технічний прогрес) та політичною (проявляються через законодавче регулювання економічних відносин). Основними складовими економічної системи є підприємства і їх різні види, що становлять систему господарювання, функціонування на засадах управління та спрямована на досягнення економічної користі.

Транскордонний регіон формується з національних економічних підсистем, проте, має значну спільну частину в природних ресурсах, матеріально-технічній базі та інфраструктурі і може використовувати, змінювати та розвивати їх об'єднаними зусиллями, тобто співпрацюючими сторонами. Необхідність дослідження транскордонного регіону значною мірою обумовлена наявністю спільної або взаємозалежної частини економічних підсистем, що входять у регіон, і транскордонними ринками.

Підсистема культури регіону: її формують люди, які займаються розумовою діяльністю, що змінює рівень інтелекту. та створюють культурні блага (надбання). Подібно до економічної підсистеми, внутрішнє оточення створюють спеціальне технічне обладнання і у широкому розумінні природне середовище та споживачі культурних благ. Зовнішнє оточення формують культурне середовище вищого порядку, у якому розвиваються регіональна система культури та інші – економічна та політична системи. Структура підсистеми культури охоплює різні види діяльності, передусім – створення і збереження культурних цінностей. Така діяльність здійснюється як окремими особами, так і організаціями, що здійснюють культурну діяльність: школами, видавництвами, університетами, театрами, музеями, телебаченням тощо, що мають специфічне матеріально-технічне забезпечення. У сфері створення масових культурних благ і її

комерціалізації підсистема культури наближається до економічної.

Регіональний вимір культури є істотним елементом формування регіону, в основному через культурні зв'язки і окремі специфічні види діяльності, життєвих засад і поведінки, що окреслюють регіональну свідомість. Це повністю відноситься до культурної підсистеми транскордонного регіону. Культурні підсистеми завжди були найбільш інтегрованими у транскордонному регіоні, часто мали спільне минуле і в транскордонній співпраці відіграють основну роль з огляду на життя особи.

Політична підсистема формується мешканцями, які організовують і здійснюють політичну діяльність в рамках політичної системи краю чи держави. Вони, здебільшого, повністю незалежні у всіх частинах транскордонного регіону.

2.2. Система розселення виступає у двох формах: елементарній, тобто поселення, якими є міста та села, та складній, тобто мережа поселень: місцева, регіональна та країна. Роль системи розселення у формуванні та функціонуванні регіону має критичний характер, що означає, що основні зміни і розвиток регіону відбувається шляхом її зміни та умов її існування. Ця роль полягає у інтеграції діяльності різних підсистем регіону; визначенні розміщення виробництва; адаптації до умов природного середовища, створення матеріальних умов життєдіяльності людей.

Система розселення транскордонного регіону завжди має поліцентричний характер, тобто має як мінімум два центри. Для прикордонних регіонів такі центри не завжди є високорозвиненими, що можуть відігравати одночасно роль культурних, наукових, високотехнологічних та інших центрів щодо різних потреб населення. Розвиток транскордонної співпраці сприяє появі ефекту компліментарності (доповнюваності) з огляду на розширення можливостей щодо задоволення різноманітних запитів населення всіх частин транскордонного регіону. Для прикладу, майже всі прикордонні міста Польщі на кордоні з Львівською областю послуговуються можливостями, які надає місто Львів; водночас, жителі Волинської області користуються можливостями, які пропонує польське місто Люблін.

III. Процеси та стадії формування і розвитку транскордонного регіону (див. рис.2.1.А). Напевне, для транскордонного регіону це одне з найважливіших питань з точки зору розуміння його суті. Транскордонний регіон як будь-яка суспільна система, змінюється: виникає, перетворюється і може зникнути. Складаючись з окремих суспільно-політичних систем, транскордонний регіон своєю появою як категорія наукових досліджень, зобов'язаний водночас значною взаємозалежністю цих систем. Навіть при наявності "замкненого" кордону є спільні ресурси, екологічні проблеми, інформація тощо, на які не впливає фізична наявність кордону і які вимагають об'єднання зусиль для вирішення проблем, що при цьому виникають.

3.1 Процеси та чинники формування транскордонного регіону.

Регіони не є чимось готовим, вони формуються і розвиваються в умовах дії різних чинників і процесів. Основним чинником є суспільна діяльність людей, як спонтанна, так і цілеспрямована. Проявляється вона у створенні матеріально-технічної бази (продукції, послуг, транспорту та комунікацій) і мережі поселень, що формують суспільно-матеріальну канву регіону, а також економічні, культурні та політичні структури, фактичні та інституціональні. Ці процеси формування відбуваються у визначених природних та цивілізаційних умовах.

Вся діяльність здійснюється в межах двох глобальних процесів розвитку суспільства: диференціації та інтеграції. Обидва ці процеси впливають на формування та розвиток транскордонного регіону (в результаті повної інтеграції транскордонний регіон як категорія може зникнути).

Диференціація полягає у специфікації та функціоналізації діяльності, підвищення рівня яких приводить до поділу та формування нових систем діяльності суспільства. Приймається, що: 1) підвищення диференціації є один з головних напрямків змін регіону; 2) диференціація має характер функціональний, з чого випливає, що базові системи суспільної діяльності спеціалізуються функціонально; 3) в результаті диференціації збільшується кількість видів ресурсів та способів діяльності, що споріднює її з інтеграцією; 4) створюються нові системи цінностей та інституцій, що сприяють інтеграції.

Самі процеси диференціації також підлягають змінам, проте їх напрямок важко визначити. Відповідно теорії постекономічного суспільства передбачається поява гіпердиференціації, яка проявлятиметься у відсутності зв'язків між функціями та структурами, що такі самі або подібні функції можуть виконувати різні суспільні елементи чи суспільні системи¹⁰³.

Процеси диференціації суспільства найбільше проявляються у просторовій організації економічної, культурної та політичної діяльності та в розвитку системи розселення на всіх рівнях адміністративно-територіального поділу: країни, області, району, села.

Процеси диференціації є за своєю суттю головним чинником формування регіональних структур. Під впливом і в умовах процесів диференціації відбуваються зміни, які формують регіональний рівень суспільства. До них належать: зменшення ролі центральних організацій діяльності; підвищення значення і активізація суспільних систем на субдержавному рівні; підвищення рівня спеціалізації та функціоналізації цих систем.

¹⁰³ Chojnicki Z. Postmodernistyczne zmiany globalnego porzadku społeczno-gospodarczego. / Polonia quo vadis? Red. A.Kuklinski. Studia Regionalne ta Lokalne 12 (45). Warszawa, Uniwersytet Warszawski, – C. 167-204.

Інтеграційні процеси полягають у підвищенні рівня взаємозалежності, зв'язності елементів в суспільній системі і в системі вищого порядку. Інтеграційні процеси відбуваються паралельно з процесами диференціації, де підвищення спеціалізації призводить до збільшення взаємозалежності – тобто інтеграції.

Конкретним видом інтеграційних процесів є процеси кооперації, тобто співпраці для досягнення визначених цілей шляхом сприйняття визначених цінностей або створення спільних регулятивних механізмів.

Інтеграційні процеси у сфері формування транскордонного регіону відбуваються у всіх видах діяльності – економічній, культурній, політичній та у мережі розселення.

Процеси економічної інтеграції охоплюють інтенсивний доповнюючий обмін благ та циркуляцію чинників виробництва (праці, капіталу та послуг) і створення спільних економічних ринків (праці, фінансового тощо). Ці процеси є суттєвим чинником формування як територіального, так і транскордонного регіону, а саме 1) субдержавне виділення секторних систем економічної діяльності, що характеризуються певною замкненістю, в межах якої балансуються фактори виробництва, що визначають доходи і рівень життя населення, а також темпи розвитку економіки; 2) формують самоорганізацію цієї підсистеми через відповідні "імпульси" та створення умов, що діють в межах підсистеми; 3) визначають економічні інтереси людей, що отримують економічну користь з цієї замкненості; 4) зміцнюють співпрацю та кооперативну діяльність.

Інтеграція у сфері культури охоплює ту діяльність, яку здійснює окрема культурна формація, яка опирається на пізнання та реалізацію певних суспільних цінностей. Поява таких формацій на субдержавному рівні визначає певні життєві принципи і філософські зв'язки, а також регіональну свідомість. Це може бути суттєвим чинником регіональної інтеграції.

Процеси політичної інтеграції включають діяльність, яку можна охарактеризувати як мобілізацію суспільних ресурсів і їх використання для досягнення колективних цілей, до вироблення і впровадження публічних рішень. На регіональному рівні ця діяльність здійснюється через державну адміністрацію та органи місцевого самоуправління, мережу громадських організацій, агенцій та недержавних структур, до яких і можна віднести єврорегіони. Така діяльність є інтеграційним чинником при умові: що вона прийнята суспільством, консолідує суспільство навколо інтеррегіональних цілей; є проявом політичної приналежності осіб: забезпечує співпрацю різних господарських підсистем, у тому числі локальних; послаблює внутрішні конфлікти, напр., національні або етнічні.

Процеси інтеграції транскордонного регіону відбуваються через взаємодію мереж поселень, які створюють поліцентричний з огляду на транскордонний характер регіону, проте – вузлово-просторовий уклад національних осередків поселень, що концентрує діяльність людей у всіх

сферах життя. Цей уклад є ієрархічний з огляду на функції влади та адміністрації і скоординований з огляду на транскордонність. Це створює каркас структурно-функціональної інтеграції різномірної діяльності, а впливи, що там з'являються зв'язують його у єдину систему, що відділяє його від інших регіонів. Радіус дії цих впливів визначає межі регіону в просторовому аспекті.

3.2. Модель формування транскордонного регіону

Дослідження моделі формування соціально-економічного регіону як цілісного і інтегрованого поняття є слабо опрацьоване. Більше уваги приділено дослідженням історичному та економічному аспектам розвитку регіону. Методологічно розглянемо процес формування транскордонного регіону, який має два етапи. На першому етапі проходить процес формування територіальних прикордонних регіонів, що, в свою чергу, складається з чотирьох наступних стадій: 1) просторово-матеріальна структуризація регіону; 2) розвиток регіональної свідомості; 3) інституційний розвиток регіону 4) стабілізація регіону (див. рис. 2.1.А). На другому етапі проходить формування за цією ж схемою вже транскордонного регіону.

3.2.1. Просторово-матеріальна структуризація регіону

I етап. Просторово-матеріальна структуризація регіону є базовою і необхідною умовою його визначення. Здійснюється вона в результаті процесів диференціації та інтеграції різних систем, які входять у склад головних суспільно-матеріальних укладів та колективної діяльності і полягає у пов'язанні підсистем у одне ціле, водночас відділяючись функціонально та просторово. Матеріальним каркасом цієї цілісності є вузловий уклад системи розселення, який складається з міських осередків з субдержавними функціями (обласний рівень) та нижчого рівня, на якому територіально виступаючи, частково замикається економічна, політична та культурна діяльність. Розповсюдження цих діяльностей визначає просторовий обрис регіону, тобто його межі.

Регіон визначається економічною структурою. Рушійною силою змін регіону є зміни його економічної структури. Динаміка розвитку територіального регіону визначається зміною його основних характеристик – його самодостатності та спеціалізації.

Основним елементом структуризації регіону є визначення його меж. Це є основна умова ідентифікації регіону. Межі регіону в основі мають фізичний характер. В плані регіону це означає включення чи не включення елементів нижчого рангу.

Регіон також підлягає історичним змінам. Регіон є в більшості, витвором просторово-фазовим (як місто чи держава) і його форма (вид) не є сталим.

II етап. Просторово-матеріальна структуризація транскордонного регіону включає структуризацію транскордонного простору шляхом диференціації та інтеграції у єдиному транскордонному просторі, створення

спільних об'єктів економічної структури, визначенням загальних меж євро регіону.

3.2.2. Розвиток регіональної (транс кордонної) свідомості

I етап. Паралельно з процесом структуризації регіону відбувається процес формування регіональної свідомості. Регіональна свідомість – набір поглядів, переконань і принципів людей в регіоні як місця їх проживання і діяльності. Регіональна свідомість є виразом суспільної свідомості, що ідентифікує регіон. Просторова структуризація регіону і розвиток регіональної свідомості взаємно обумовлюють одне одного і формують особливості регіону.

Головними складовими регіональної свідомості є погляди та переконання щодо: 1) характеру та типу регіону; 2) цінностей регіону; 3) символіки регіону.

Погляди та переконання щодо характеру та типу регіону виражаються через ідею або бачення розвитку регіону, наприклад, як природничого, ландшафтного, культурного, етнічного тощо як і погляди щодо суспільної ролі регіону. Ідея не мусить відноситись до основних складових регіону, а може бути сформована в процесі історичного розвитку або сформована колись легендарними образами щодо регіону і його історії. Не визначає вона повністю окресленого простору регіону і не визначає його звичний територіальний характер.

Формування поглядів та переконань, що створюють ідею та образ регіону здійснюється на ґрунті спільного досвіду та інтерпретації світу. Окреслюється структура очікувань, під якою розуміється спосіб, у який люди організовують свої знання про світ і використовують їх для інтерпретації і вироблення свого відношення з огляду на нові інформацію, завдання та досвід. Така структура формується на основі досвіду людей в межах певної культури.

Виникнення ідеї регіону в суспільній свідомості базується на переконаннях щодо цінності та значення регіону. Наступає це через пізнання: 1) специфічних властивостей в сфері економічної, політичної та культурної діяльності; 2) що ці властивості позитивно оцінюються мешканцями регіону і намагаються їх зберегти, зміцнити або розвинути; 3) що з'являється потреба відповідно цілеспрямованої діяльності у різних сферах суспільного життя реалізації цих цінностей.

Важливим елементом регіональної свідомості є символіка регіону, яка, передусім, проявляється у його назві. Назва виконує наступну роль: надає регіону індивідуальний характер; 2) окреслює його історичну вагу незалежно від змін, які відбуваються у його просторовому розвитку; 3) виокремлює територію регіону.

II етап. Для визнання транс кордонного регіону необхідно формування інтеррегіональної свідомості, яка базується на принципах добросусідства та партнерства, а одночасно містить ще й інші ідентифікатори. Наприклад,

приналежність до Галичини, яка охоплює територію українсько-польського транс кордонного регіону, може стати системоутворючим чинником для створення євро регіону. До сих пір в основі системоутворючих чинників у більшості випадків лежать спільні природні ресурси: ріки, гори тощо. В процесі співпраці особливо важливо формувати ідею та образ транс кордонного регіону через його позицію у європейському просторі.

3.2.3. Інституційний розвиток регіону

I етап. Інституційний розвиток здійснюється у двох аспектах: нормативно-правове забезпечення функціонування регіону; інституційне забезпечення функціонування регіону. Обидва ці аспекти інституційного розвитку регіону забезпечуються державою та його громадськістю.

На II етапі забезпечується інституційний розвиток транс кордонного регіону, який відбувається шляхом формування організаційно-правового середовища для транс кордонної співпраці, яке, у багатьох випадках, має вигляд євро регіону. Більш детально ці питання розглянуті у наступному розділі.

3.2.4. Стабілізація регіону (стосується обох етапів)

Стабілізація регіону є кінцевою фазою формування регіону і проявляється у сталій внутрішній ситуації в регіоні і позиції його у державі.

Стабілізація транс кордонного регіону (євро регіону) проявляється у активному утриманні або зміцненні позиції регіону в регіональному укладі держави (або міжнародному) через збалансований і самопідтримуючий розвиток регіону. Євро регіони вже виступають як суб'єкти права у чітко вираженому регіональному аспекті, а через кілька років вони та прикордонні регіони матимуть правоздатність, що може полегшити реалізацію транс кордонних проектів. Такий хід подій передбачає проект розпорядження, над яким зокрема працює Європейський Парламент. "Якщо розпорядження буде втілене в життя (а це планується на 2007-й рік), то партнери з різних країн – локальні, регіональні і на рівні урядів матимуть змогу з метою реалізації завдань щодо міжрегіональної та транс кордонної співпраці, підписувати один з одним угоди. На основі цього могли б створюватися суб'єкти, що мали б юридичну правоздатність" – пояснює співавтор проекту розпорядження, польський посланець до Європейського парламенту Ян Ольбрихт¹⁰⁴.

Доцільно також зауважити, що транс кордонна інформація може збиратися і опрацьовуватися для досліджуваного транс кордонного регіону, межі якого визначаються цілями дослідження, наприклад Львівська область/Підкарпатське воєводство, та у межах функціонуючих євро регіонів, території яких можуть не повністю охоплювати адміністративно-територіальні одиниці другого рівня після держави. Наприклад, у

¹⁰⁴ ЗМІ та європейська інтеграція України. Посібник "Європейська інтеграція: крок за кроком" 15.06.2004 / <http://borders.cpcfpu.org.ua/ua/analytics/polls/document2.doc>

євро регіоні "Буг" після проведеної адміністративної реформи учасниками є окремі повіти, а не воєводства у цілому. Тобто, транскордонний регіон, територія якого включена у євро регіон, не обов'язково включає повні адміністративно-територіальні одиниці II-го порядку. Це також ускладнює збір та опрацювання транскордонної статистики. В силу того, що євро регіональна співпраця вже є досить розповсюдженим явищем і транскордонна статистика, в основному, формується для дослідження та оцінки діяльності євро регіонів, нами запропоновано збір і обробку транскордонної статистичної інформації проводити за наступними групами.

Загальні статистичні дані. Як було зазначено, основною є базова інформація транскордонного співробітництва, така як площа, населення та зайнятість, разом з іншими специфічними даними щодо демографічних процесів, транспорту, прикордонної комунікаційної інфраструктури, довкілля, туризму та сільського господарства тощо. Такі загальні статистичні дані подаються в розрізі учасників євро регіону та в порівнянні території-учасника по кожній країні і між собою.

Другу групу показників оцінки діяльності євро регіонів можна отримати на базі статистичної інформації, яка стосується соціально-економічного та екологічного розвитку транскордонного регіону: рівень доходу на душу населення (у євро), по території, середній по країні; рівень безробіття (%), по території, середній по країні; номінальна заробітна плата (у євро), по території, середня у країні; кількість суб'єктів підприємництва (за галузями); інвестиції на територію в т.ч. від учасників євро регіону, динаміка їх до утворення євро регіону та після утворення, а також інвестиції з території за кордон, в т.ч. на території учасників євро регіону; зовнішньоторговельний оборот території з суміжними країнами (товарами та послугами) та динаміка його до утворення євро регіону і після; прикордонна торгівля, витрати іноземців в країні, і витрати населення за кордоном, в т.ч. у суміжних державах; рівень забруднення території; природоохоронні заходи тощо.

Наприклад, за даними табл. 2.15 видно, що у межах Карпатського євро регіону Львівська область найбільше співпрацює з Польщею (343 СП), своїм найближчим сусідом і найменше – з Румунією – своїм найдавшим партнером (1 СП). Хоча Словаччина досить близько, особливо через територію Польщі, проте більша активність проявляється у співпраці з Угорщиною, де при глибокому аналізі виявиться чинник інноваційної та освітньої складових¹⁰⁵.

Подібна картина спостерігається і у зовнішній торгівлі Львівської області (табл.2.16. та 2.17). Обсяги торгівлі з Польщею (189 млн. дол. США) значно переважають обсяги торгівлі з Румунією (2.7 млн. дол. США). Картина повністю змінюється для інших учасників євро регіону,

Таблиця 2.15
Прямі іноземні інвестиції в економіку Львівської області
у 2002-2004 рр.

Країни	Станом на 1.07.2004р.		На початок 2004 року		На початок 2003 року		На початок 2002 року		Кількість СП
	млн. \$	%	млн. \$	%	млн. \$	%	млн. \$	%	
Польща	60,1	17,9	55,6	20,5	50,0	22,7	26,4	16,5	343
Угорщина	37,6	11,2	37,7	12,4	7,1	3,2	7,3	4,5	25
Словаччина	0,7	0,2	0,7	0,2	0,6	0,3	0,6	0,4	33
Румунія	0,0006	-	0,0006	-	0,0006	-	0	-	1
Всього по КЄ	98,4	29,3	98,5	33,1	57,8	26,2	34,3	21,4	402
Всього по області	334,7	100	304,9	100	220,1	100	159,7	100	1068

Джерело: Інформація Львівської обласної державної адміністрації

Таблиця 2.16
Зовнішня торгівля Львівської області товарами з країнами,
території яких входять до Карпатського Євро регіону

Країни	Експорт			Імпорт			ЗТО		
	I кв. 2004	2003	2002	I кв. 2004	2003	2002	I кв. 2004	2003	2002
	мільйонів доларів США								
Всього	138,9	492,6	343,2	438,6	2945,3	1052,0	577,4	3437,9	1395,2
Польща	13,8	59,1	44,9	24,3	130,8	103,4	38,1	189,9	148,3
Румунія	0,5	2,0	1,7	0,03	0,7	0,2	0,53	2,7	1,9
Словаччина	1,4	6,4	28,7	3,5	10,8	6,7	4,9	17,1	35,4
Угорщина	3,7	12,9	7,2	3,9	16,5	13,0	7,6	29,4	20,2
Всього по цих країнах	19,4	80,4	82,5	31,73	158,8	123,3	51,13	239,1	205,8

Джерело: Інформація Львівської обласної державної адміністрації

Закарпатської, Чернівецької та Івано-Франківської областей, де також найбільша активність співпраці проявляється з найближчими сусідами. Віддалі та мовні бар'єри відіграють значну гальмівну роль у поглибленні співробітництва. Це ще раз звертає увагу на недоцільність функціонування євро регіону за умови участі чотирьох областей зі сторони України. Більш ефективною співпраця б виявлялася в межах малих євро регіонів (хоча у зв'язках з європейськими структурами, де вже відомий Карпатський євро регіон області могли б більше скористатися можливостями цієї структури).

¹⁰⁵ Інформація Львівської обласної державної адміністрації

Таблиця 2.17

Частка зовнішньої торгівлі Львівської області товарами з країнами, території яких входять до Карпатського єврорегіону, у загальному зовнішньому товарообміні

Країни	Експорт			Імпорт			ЗТО		
	І кв. 2004	2003	2002	І кв. 2004	2003	2002	І кв. 2004	2003	2002
	%								
Польща	9,9	2,6	13,1	5,5	4,4	9,8	6,6	5,5	10,6
Румунія	0,4	0,4	0,5	0,01	0,02	0,02	0,1	0,1	0,1
Словаччина	1,0	1,3	8,4	0,8	0,4	0,6	0,8	0,5	2,5
Угорщина	2,7	2,6	2,1	0,9	0,6	1,2	1,3	0,9	1,4
Всього по цих країнах	14,0	6,9	24,0	7,2	5,4	11,7	8,9	7,0	11,7

3. Група "прикордонна інфраструктура" охоплює наступні показники: довжина спільного кордону, кількість пунктів перепуску через кордон (існуючі та запроєктовані): залізничні, автомобільні, пішохідні, водні, повітряні, туристичні стежки тощо та їх статус (міжнародний, міждержавний, місцевий, спрощений); потужність переходу (з обох сторін); рівень технічного забезпечення (високий, середній, низький) з обох сторін; рівень розвитку під'їзних шляхів.

Для оцінки діяльності пунктів перепуску через кордон потрібно знати інтенсивність руху через кордон пасажирів та транспорту (кількість автобусів: рейсових та туристичних), кількість вантажних та легкових автомобілів, кількість потягів (пасажирських та вантажних, електропоїздів тощо); прикордонний рух пасажирів та вантажів за визначений період часу через усі існуючі пункти перепуску. Наприклад, за даними табл. 2.18 видно, що найбільше легкових автомобілів пропускає п/п Краковець, а вантажних – п/п Рава-Руська. Проте до 1998 року (до відкриття п/п Краковець) ситуація була дещо інша: основний тягар перепуску через кордон мав п/п Шегіні (30,2%), далі – Рава-Руська (24, 0%) та Ягодин, Волинська митниця (24,2%)¹⁰⁶. Таким чином, відкриття нового пункту, з вищим рівнем технічного забезпечення призвело до перерозподілу потоків, а відтак до зміни ситуації на автомагістралях Львівської області.

4. Група "Заходи (проекти) у різних сферах співробітництва" в рамках єврорегіону включає інформацію щодо заходів у сфері політичній: взаємні консультації органів влади та органів державного самоуправління, співпраця з іншими єврорегіонами, європейськими міжнародними

¹⁰⁶ Andreask J., Kawalko B., Kawecka-Wyrzykowska E., Szlachta J. Perspektywy przygranicznej współpracy polsko-ukraińskiej w świetle członkostwa polski w unii europejskiej./ Wyzsza Szkoła Zarządzania I Administracji w Zamosciu. – Zamosc. 2003. – 210 s.

Таблиця 2.18

Потік автотранспортних засобів через український кордон

Назва пункту перепуску	Рік обліку	Середньодобова кількість автотранспортних засобів			
		легкові	вантажні		автобуси
			всього	транзитом	
Рава-Руська митниця					
Міжнародний пункт пропуску Рава-Руська	1999	709	86	18	42
	2000	1122	79	18	49
	2001	930	10	19	53
	2002	1413	95	24	50
МАПП Краковець	1999	433	0	0	8
	2000	962	17	1	16
	2001 (2 міс.)	141	5	0	3
Галицька митниця					
Міжнародний пункт пропуску Шегіні	1999	963	61	28	59
	2000	746	57	31	45
	2001	600	57	33	40
	2002	666	55	28	38
МАПП Краковець	2001 (10 міс.)	887	58	4	26
	2002	1588	72	6	22
Всього по пунктах пропуску	1999	2105	147	46	109
	2000	2830	153	50	110
	2001	2558	130	56	122
	2002	3808	227	58	113

міжрегіональними організаціями тощо; в екологічній, економічній, туристичній, культурно-освітницькій сферах, в розбудові транспортної інфраструктури тощо. Ця інформація подається за кожний рік, і надаються також орієнтовні фінансові потреби та джерела їх фінансування. Для оцінки діяльності єврорегіону подається інформація щодо загальної кількості реалізованих заходів (проектів) за рік, за сферами співробітництва, співвідношеннями у різних сферах (за кількістю та за витратами); соціальні наслідки реалізації заходів; використання фінансової допомоги ЄС та інших міжнародних організацій.

При зборі транскордонної статистичної інформації виникали труднощі в отриманні ідентичної інформації за роками, за змістом, за методикою обрахунку тощо. Так, наприклад, відсутня інформація щодо взаємної торгівлі Львівської області з Підкарпатським воєводством. Є лише дані щодо товарообміну Львівської області з Польщею та Підкарпатського воєводства з Україною. Важко узагальнити інформацію щодо реалізації

конкретних заходів та проектів транскордонного співробітництва. Така інформація не подається статистичним органам і повинна опрацьовуватися у інформаційних центрах чи представництвах євро регіонів, учасниками яких є транскордонні регіони, та у відповідних підрозділах державних органів влади і органів самоврядування. Проте і там часто подається інформація узагальнена як міжтериторіальна (або міжрегіональна).

Методологічною вимогою до транскордонної статистики є необхідність уніфікації інформації всіх учасників транскордонного співробітництва, чого можна досягти шляхом впровадження рекомендацій Євростату, яка почалася з впровадження системи національних рахунків (СНР). Так, на даний час важко оцінити розвиток малого підприємництва, бо у різних країнах існують різні підходи до визначення малих підприємств; відрізняються вікові показники працездатного населення; особливо велика відмінність спостерігається в оцінці соціального забезпечення.

Іншою вимогою є забезпечення доступності цієї інформації для широкого кола користувачів. Доцільно публікувати транскордонну статистику окремими збірниками по периметру державного кордону: українсько-білоруське, російське, румунське, молдовське, угорське, словацьке та польське прикордоння.

Така спроба зроблена спільною польсько-українською групою вчених під керівництвом проф. Кавалка В. (м. Замость, РП), що реалізує проект підготовки статистичного збірника транскордонного регіону (Люблінське і Підкарпатське воєводства та Волинська, Львівська і Закарпатська області), який до кінця року має бути опублікований. Це перша спроба подати польсько-українську транскордонну статистику у повному обсязі. До цього часу виходили статистичні збірники лише щодо євро регіонів "Буг" та "Карпатського", чи українсько-польського прикордоння без Закарпатської області¹⁰⁷.

На наш погляд, найбільшу увагу у розповсюдженні транскордонної статистики треба приділити е- мережам. На даний час майже немає інформації на сайтах територіальних органів влади про сусідні території, пункти перепуску, спільні проекти тощо. Щоб усунути цю прогалину доцільно розробити та впровадити низку держстандартів для формування і розповсюдження транскордонної статистики і починати цей процес з впровадження транскордонної статистики на сайтах територіальних органів влади.

¹⁰⁷ Andreasik J., Kawalko B., Kawecka-Wyrzykowska E., Szlachta J. Perspektywy przygranicznej współpracy polsko-ukraińskiej w świetle członkostwa polski w unii europejskiej./ Wyzsza Szkoła Zarzadzania I Administracji w Zamosciu. – Zamosc. 2003. – 210 s.
Ludnosc w Euroregionie Karpatsckim w latach 1998-2000. – Rzeszow, 2002;
Ludnosc i warunki mieszkaniowe w Euroregionie Bug. – Lublin. 2004. – 134c.

2.3. Аналіз рівня інформаційного забезпечення транскордонних ринків

Стан інформаційної інфраструктури

Поняття інформаційної інфраструктури

Для проведення будь-яких видів інформаційної взаємодії необхідна розвинена інформаційна інфраструктура, основним призначенням якої є розширення можливостей повного і своєчасного забезпечення споживачів необхідною їм достовірною інформацією.

Для виконання основного призначення інформаційної інфраструктури необхідні засоби, які забезпечують можливості проведення усіх операцій з інформацією (збір, обробка, збереження, поширення, пошук та передача інформації), тобто інформаційні ресурси (банки та бази даних), інформаційні системи (системи доступу до даних), а також технічне забезпечення комп'ютерів та засоби зв'язку.

Опираючись на результати аналізу існуючих визначень інформаційної інфраструктури¹⁰⁸ можна дати таке визначення: інформаційна інфраструктура – це єдність систем розробки, створення, поширення та підтримки інформаційних продуктів (програмне забезпечення) та технічних засобів (технічне забезпечення), систем надання інформаційних послуг (збір, обробка, збереження, поширення, пошук та передача інформації), систем підготовки кадрів, а також різноманітних інститутів, що забезпечують ефективну взаємодію вищезазначених компонент і сприяють їх всебічному та комплексному розвитку. Варто також зазначити, що інколи інформаційну інфраструктуру розуміють ще ширше, включаючи до її складу ще й друковані засоби масової інформації, книговидавництва, кінематографію тощо¹⁰⁹. Але в межах даного дослідження ми зупинимось на попередньо вказаному визначенні.

Розвиток сучасної інформаційної інфраструктури є частиною, а

¹⁰⁸ Государственная программа формирования и развития национальной информационной инфраструктуры Республики Казахстан. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.internews.kz/rus/law/decree/programme0020.htm>.

Інформаційна безпека України: сутність та проблеми (матеріали "круглого столу"). [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: http://www.niss.gov.ua/book/panorama/kr_stil.htm.

Концепция информатизации Новосибирской области. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.adm.nso.ru/postanovleniya/p54/koncept.html>.

Програма інформатизації міста Києва / Обоснование необходимости и наметки программы информатизации Киева. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: http://www.kyiv-inf.kiev.ua/text/dokl_stog.htm.

Филинов Е.Н., Бойченко А.В., Макаревич О.Б. Подход к разработке концепции развития информационной инфраструктуры региона России. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.tsure.ru:8101/University/Faculties/Fib/bit/rus/sem2806/2.htm>.

¹⁰⁹ Додонов О.Г., Горбачик О.С., Кузнецова М.Г. Державна інформаційна політика і становлення інформаційного суспільства в Україні. // Стратегічна панорама. – 2002. – № 1. – С. 166-170.

точніше – кінцевим завданням, всього процесу інформатизації. Інформатизація, як зазначається в Законі "Про Національну програму інформатизації"¹¹⁰, – це "сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки".

Метою процесу інформатизації, в тому числі і розвитку всієї інформаційної інфраструктури, є створення систем надання інформаційних послуг. Дані системи складаються з:

- сукупності інформаційних ресурсів, котрі надаються їх власниками для використання зацікавленими організаціями чи населенням;

- сукупності засобів доступу до цих інформаційних ресурсів, тобто інформаційних систем, котрі використовують певні інформаційні ресурси.

Інформаційна послуга – дії суб'єктів щодо забезпечення споживачів інформаційними продуктами¹¹¹.

Інформаційна система – організаційно впорядкована сукупність документів (масивів документів) та інформаційних технологій, в тому числі засобів обчислювальної техніки і зв'язку, котрі реалізують інформаційні процеси.

Інформаційний ресурс, як зазначається в Законі "Про Національну програму інформатизації"¹¹², – це "сукупність документів у інформаційних системах" (бібліотеках, архівах, банках даних тощо). Проте необхідно звернути увагу на те, що, як вірно зауважують Рось А. А., Рубан В. Я., Замаруєва І. В. та Рось В. А.¹¹³, існують значні розбіжності у трактуванні цього поняття, особливо в офіційних документах, де його семантичне значення істотно обмежується. Найбільш широке розуміння інформаційного ресурсу полягає у наступному: зараз зароджується нове інформаційне суспільство, в якому знання (наука) стають безпосередньою продуктивною силою; це досягається шляхом перетворення знань в інформаційний ресурс, а останнього в матеріальну силу; таким чином, інформаційний ресурс є необхідною і суттєвою проміжною ланкою між знанням (наукою) та дією (матеріальним результатом)¹¹⁴.

Важливо зазначити, що не будь-які знання чи інформація є

інформаційним ресурсом. Вони перетворюються в останній лише після встановлення можливостей їх використання, тобто після визначення їх потенційної чи реальної корисності. Зокрема, один з батьків теорії інформації – Клод Шеннон (Claude Shannon) – розумів інформацію як зменшення невизначеності у одержувача інформації¹¹⁵. Тобто, економічне розуміння інформаційного ресурсу повинно бути близьким до шеннонівського розуміння інформації.

Властивість інформаційного ресурсу не зменшуватись створює можливість багатократного використання, що впливає на його економічну оцінку. Єдиним обмеженням є час, протягом котрого інформація є актуальною. Таким чином, об'єм наявних інформаційних ресурсів суспільства залежить не лише від масштабів їх виробництва, але і від широти сфери їх використання¹¹⁶.

Територіальна інформаційна інфраструктура

З огляду на те, що інформаційна інфраструктура трактується як єдність компонент, то відповідно територіальна інформаційна інфраструктура повинна трактуватись як єдність територіальних компонент. Технічне забезпечення територіальної інформаційної інфраструктури – технічне забезпечення, котре фізично розміщене на даній території. Програмне забезпечення територіальної інформаційної інфраструктури – програмне забезпечення, котре встановлено на технічному забезпеченні територіальної інформаційної інфраструктури. До територіальної інформаційної інфраструктури відносяться також розташовані на території суб'єкти господарювання, котрі залучені у процес виробництва технічного та програмного забезпечення. Кадрове забезпечення територіальної інформаційної інфраструктури – територіальні системи підготовки спеціалістів з інформаційних технологій та наявна робоча сила, котра працює та/або бажає працювати на даній території.

Як зазначалося раніше, системи надання інформаційних послуг складаються з інформаційних ресурсів та інформаційних систем. Територіальна релевантність інформаційних систем, котрі, переважно, є програмним забезпеченням третього рівня, визначається також відповідно до територіального розташування технічного забезпечення, на котрому вони реалізовані.

На відміну від інших економічних ресурсів щодо інформації, з огляду на її високу транспортабельність, не є принциповою єдність територіального розміщення матеріального носія та територіальної релевантності.

¹¹⁰ Закон України "Про Національну програму інформатизації" від 4 лютого 1998 року № 74/98-ВР.

¹¹¹ Там же.

¹¹² Там же.

¹¹³ Рось А. А., Рубан В. Я., Замаруєва І. В. та Рось В. А. К вопросу об информационных ресурсах. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.uiniei.kiev.ua/db/3.shtml>.

¹¹⁴ Там же.

¹¹⁵ Гейтс Б. Дорога в будущее. – М.: Русская редакция, 2000. – 312 с.

¹¹⁶ Математика и кибернетика в экономике. Словарь-справочник. Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Экономика, 1975. – С. 155

Відповідно, до територіальних інформаційних ресурсів науковці¹¹⁷ відносять інформаційні ресурси, котрі містять інформацію про територію (навіть незалежно від територіального розташування матеріальних носіїв): про стан розвитку певних сфер та про різноманітні процеси, котрі відбуваються на даній території.

Але трактуючи інформаційний ресурс як інформацію, котра є носієм потенційної чи реальної користі, до складу територіальних інформаційних ресурсів бажано було б віднести також інформаційні ресурси, котрі навіть не несуть інформації про територію, але:

- продукуються територіальними суб'єктами з метою використання на даній території або для продажу;

- знаходять своє використання на даній території.

Територіальні відмінності у ступені розвитку інформаційної інфраструктури

Як зазначає Коломієць В. Ф., "в Україні національна інформаційна інфраструктура знаходиться ще в зародковому стані, але, як показує міжнародний досвід, буде розвиватися подібно акселерату"¹¹⁸. Явище швидкого розвитку інформаційної інфраструктури можна пояснити так званим ефектом позитивного зворотного зв'язку. Ефект позитивного зворотного зв'язку виникає тоді, коли розвиток у одній галузі чи сфері життєдіяльності стимулює розвиток у суміжних галузях, що в результаті дає новий поштовх до розвитку у першій¹¹⁹. Саме у такій єдності перебувають зараз всі компоненти інформаційної інфраструктури. Особливо це помітно, коли поглянути на розвиток програмного та технічного забезпечення. Досягнення у технічному оснащенні дають більше можливостей для програмних продуктів, а останні версії програмного забезпечення включають нові функції, які значно розширюють можливості кінцевих користувачів та спрощують їх роботу, але при цьому вимагають кращого технічного забезпечення.

Крім того ефект позитивного зворотного зв'язку виникає як наслідок ефекту економії на масштабі. Результатом розвитку інформаційних та комунікаційних технологій стало значне зниження цін на програмне та технічне забезпечення, а особливо на послуги зв'язку (мається на увазі перш за все доступ до мережі Інтернет). Це дало можливість багатьом

юридичним та фізичним особам стати користувачами Інтернет. У результаті витрати на одного користувача зменшились, і це дозволило ще знизити ціни, що приваблювало ще більше користувачів. Свідченням цього може бути порівняння плати за послуги доступу до мережі Інтернет у різних регіонах України (табл. 2.19).

Таблиця 2.19

Стан розвитку Інтернет у регіонах

Регіон	Середня плата за послуги Інтернет, тис грн. за місяць	Кількість провайдерів	Плата за годину роботи у бізнес-час, від..., грн.
м. Київ	8 804,72	112	1,07
Одеська	581,43	13	2,56
Дніпропетровська	519,17	24	1,60
Донецька	385,27	22	1,55
Львівська	279,01	13	2,60
Запорізька	196,64	13	4,27
Полтавська	114,60	5	3,20
Закарпатська	78,76	6	4,08
м. Севастополь	66,78	6	...
Вінницька	65,50	5	3,74
Хмельницька	53,89	2	5,38
Харківська	51,49	15	3,60
Чернігівська	43,92	5	1,34
Миколаївська	37,88	10	2,14
Черкаська	32,81	5	3,74
Кіровоградська	31,58	4	...
Луганська	23,08	12	2,94
Крим	20,00	7	5,34
Івано-Франківська	18,14	2	5,00
Тернопільська	17,56	4	5,34
Житомирська	12,16	4	3,20
Чернівецька	8,89	4	3,74
Херсонська	7,58	7	1,60
Київська	1,22	1	...
Волинська	...	3	5,34
Рівненська	...	2	4,80
Сумська	...	4	3,20

Джерела:

- 1) Концепція розвитку Інтернет в Україні. Державний комітет зв'язку та інформатизації України. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: http://www.stc.gov.ua/_info/concep_rozv.html
- 2) [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://providers.avanport.com/>
- 3) web-сторінки з цінами безпосередньо на сайтах провайдерів Інтернет.

¹¹⁷ Сенченко М. Концепція Науково-аналітичної служби (НАС) Міністерства інформації України. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.iconf.com.ua/p1-3-5.html>.
 Филинов Е.Н., Бойченко А.В., Макаревич О.Б. Подход к разработке концепции развития информационной инфраструктуры региона России. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.tsure.ru:8101/University/Faculties/Fib/bit/rus/sem2806/2.htm>.

Щербан Р. Регіональний сервер: інформаційний портрет Рівненщини. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.ukrlibworld.kiev.ua/doc-40.htm>.

¹¹⁸ Коломієць В. Ф. Загальні основи міжнародних інформаційних систем. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://chychkan.kiev.ua/4M/index.htm>.

¹¹⁹ Гейтс Б. Дорога в будущее. – М.: Русская редакция, 2000. – 312 с.

Необхідно також дещо пояснити загальну ситуацію на ринку послуг Інтернет. В останній колонці подано вартість послуги по доступу до Інтернет через комутовані лінії (телефон). Відсутність даних для деяких областей пояснюється тим, що відповідні провайдері надають послуги не враховуючи час доступу, а лише за "пакети" або абонентську плату, які є досить дорогими. Важливо зазначити, що у регіонах з малою кількістю провайдерів, практично повністю відсутня система знижок. І навпаки – значна конкуренція на ринку послуг Інтернет змушує провайдерів використовувати різноманітні гнучкі системи оплати залежно від пори доби, днів тижня та, навіть, пори року. Крім того, на українському ринку комунікацій вже існують підприємства зв'язку, які надають у комплексі телефонні та Інтернет-послуги; і вони за умови доступу до Інтернет через їх телефонні лінії звільняють абонента від оплати послуг телефонного зв'язку у цей час, що значно знижує сумарну вартість доступу.

Як зазначено у Концепції розвитку Інтернет в Україні¹²⁰, кількість користувачів українського сегменту мережі Інтернет за останні роки різко зростає і на кінець 2000 р. складала за різними оцінками від 320 до 370 тис постійних користувачів (що складає менше 1% дорослого населення України) та близько 300 тис. користувачів, які користувались послугами мережі Інтернет не постійно. Значно збільшився і обсяг інформаційних ресурсів, доступних у мережі Інтернет. Якщо станом на початок 1999 р. такі ресурси розміщались на 1,4 тис. web-серверів, то на кінець 2000 року – на 9268 web-серверів. Зросло розмаїття наповнення web-серверів інформацією.

Порівняльні характеристики тенденцій проникнення Інтернет у національні інформаційні інфраструктури створюються на основі аналізу кількості хост-серверів (хост – пристрій (комп'ютер), який постійно підключений до мережі і має свою унікальну статичну IP-адресу).

Станом на січень 2005 року в зону ".ua" (Україна), за даними статистики, обслуговують 151 366 хостів у порівнянні з 26 713 хостами у січні 2000 року, тобто в 5,7 раз більше; приріст за 2004 рік становив 57%¹²¹. Наведені дані дещо вищі від країн ЄС-15, проте менше від нових членів ЄС та Росії.

Але вищенаведені дані не повинні заспокоювати. Попередньо зазначений приріст не може вирівняти ситуацію в Україні у порівнянні з більш розвинутими в даній сфері країнами. Зокрема в Україні налічується лише 151 366 хостів, тобто близько 3 тис. хостів на 1 млн. населення, при середньому показнику для країн ЄС-15 – 120 тис. (рис. 2.7).

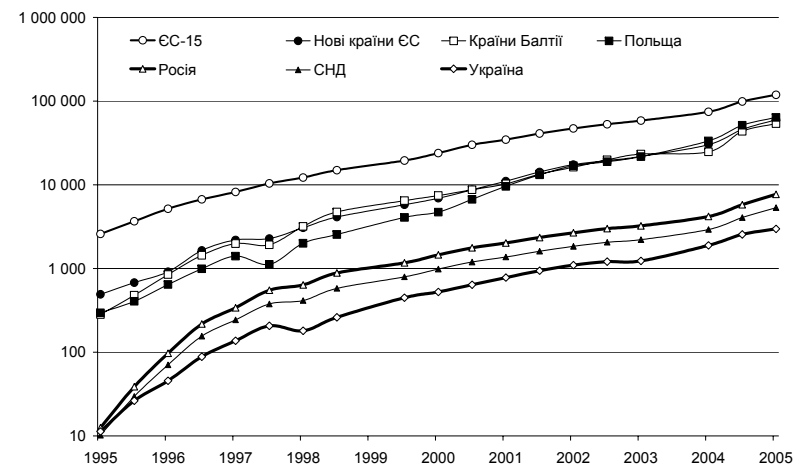

Рис. 2.7. Кількість реальних хостів на 1 млн. населення¹²².

Графік показує, що при відносних величинах кількості населення, Україна дуже відстає у поширенні Інтернет як від розвинених країн світу, так і від найближчих сусідів – країн Центрально-Східної Європи та Балтії і, навіть, Росії.

Такий стан обумовлений тим, що, як зазначено у Концепції розвитку Інтернет в Україні¹²³, розвиток українського сегменту мережі Інтернет відбувається у складних умовах, причинами яких є:

- недостатній рівень розвитку ринкових відносин у більшості секторів економіки, що не стимулює впровадження прогресивних високоефективних інформаційних технологій;
- відсутність достатнього обсягу вільних фінансових засобів у вітчизняних підприємств та фінансових установ, що не дозволяє інтенсивно розвиватись ринку Інтернет-послуг;
- низька платіжна спроможність населення, що не сприяє збільшенню користувачів мережі;
- недостатній рівень розвитку телекомунікаційної інфраструктури, що не дозволяє надавати споживачеві сучасні види послуг;
- недостатня нормативно-правова база в питаннях розвитку Інтернет, інформаційних ресурсів та інтелектуальної власності, що не сприяє

¹²⁰ Концепція розвитку Інтернет в Україні / Державний комітет зв'язку та інформатизації України. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: http://www.stc.gov.ua/info/concep_rozv.html.

¹²¹ Internet Domain Survey. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.isc.org/ds/>. – Загол. з екрану.

¹²² Internet Domain Survey. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.isc.org/ds/>. – Загол. з екрану.

¹²³ Концепція розвитку Інтернет в Україні / Державний комітет зв'язку та інформатизації України. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: http://www.stc.gov.ua/info/concep_rozv.html.

розвитку ринку Інтернет-послуг;

– низький рівень використання інформаційних технологій на підприємствах, в організаціях та органах державної влади, що не сприяє усвідомленню місця і ролі мережі Інтернет у сучасній економіці;

– значна різниця у рівні інформатизації великих міст та регіонів країни, що зменшує потенційну аудиторію користувачів мережі.

Таким чином, внаслідок дії ринкового механізму низький рівень розвитку сфери інформаційних послуг обумовлений аналогічним рівнем розвитку господарства в цілому. В той же час зусилля зі сторони влади переважно обмежуються лише деклараціями, тобто практично спостерігається відсутність зовнішніх стимулів розвитку даної сфери.

Аналіз впливу інформаційної інфраструктури на розвиток економіки регіонів України

Різниця рівнів та тенденцій розвитку інформаційної інфраструктури в різних регіонах України не лише обумовлена, але й обумовлює різницю рівнів та тенденцій розвитку економіки регіонів.

В Україні та в регіонах постійно зростає кількість підприємств, організацій та установ, які забезпечені обчислювальною технікою, та відповідно парк обчислювальної техніки (табл. 2.20, 2.21).

Аналізувати регіональні відмінності у тенденціях розвитку економіки та інформаційної інфраструктури у регіонах можна розраховуючи коефіцієнт кореляції між показниками розвитку економіки регіонів та комп'ютеризованістю за формулою (2.1).

$$\rho_{ij} = \frac{\text{cov}(A_i; B_j)}{\sigma_{A_i} \cdot \sigma_{B_j}} = \frac{\sum_k (a_{ik} - \bar{a}_i) \cdot (b_{jk} - \bar{b}_j)}{\sqrt{\sum_k (a_{ik} - \bar{a}_i)^2} \cdot \sqrt{\sum_k (b_{jk} - \bar{b}_j)^2}} \quad (2.1)$$

де ρ_{ij} – коефіцієнт кореляції між показниками розвитку економіки регіонів у i -му році та комп'ютеризованістю у j -му році;

$\bar{a}_i$ – показник розвитку економіки (валова додана вартість на душу населення; заробітна плата; прямі іноземні інвестиції на душу населення) k -го регіону у i -му році та його середнє значення у i -му році;

$\bar{b}_j$ – показник комп'ютеризованості (обсяг обчислювальної техніки на одиницю зайнятого населення) k -го регіону у j -му році та його середнє значення у j -му році.

Таблиця 2.20

Мережа підприємств, організацій та установ,
які забезпечені обчислювальною технікою, за регіонами

Регіон	Кількість на кінець року, одиниць				Темпи приросту		
	1996	1997	1998	1999	1997 1996	1998 1997	1999 1998
	1996	1997	1998	1999	1996	1997	1998
Україна	17305	21340	26026	31832	23,3%	22,0%	22,3%
АР Крим	808	1035	1096	1199	28,1%	5,9%	9,4%
Вінницька	750	844	974	1109	12,5%	15,4%	13,9%
Волинська	396	404	491	581	2,0%	21,5%	18,3%
Дніпропетровська	781	1170	1736	1843	49,8%	48,4%	6,2%
Донецька	1148	1477	1710	1963	28,7%	15,8%	14,8%
Житомирська	744	853	931	941	14,7%	9,1%	1,1%
Закарпатська	823	931	1047	1090	13,1%	12,5%	4,1%
Запорізька	304	326	1128	2576	7,2%	246,0%	128,4%
Івано-Франківська	496	807	879	878	62,7%	8,9%	-0,1%
Київська	688	814	952	1054	18,3%	17,0%	10,7%
Кіровоградська	343	411	452	520	19,8%	10,0%	15,0%
Луганська	518	662	723	1110	27,8%	9,2%	53,5%
Львівська	509	602	938	775	18,3%	55,8%	-17,4%
Миколаївська	1099	1153	1117	1482	4,9%	-3,1%	32,7%
Одеська	237	294	377	524	24,1%	28,2%	39,0%
Полтавська	615	766	830	931	24,6%	8,4%	12,2%
Рівненська	677	766	929	944	13,1%	21,3%	1,6%
Сумська	571	689	731	725	20,7%	6,1%	-0,8%
Тернопільська	547	659	705	760	20,5%	7,0%	7,8%
Харківська	1287	1495	1700	2072	16,2%	13,7%	21,9%
Херсонська	380	425	499	483	11,8%	17,4%	-3,2%
Хмельницька	520	690	796	849	32,7%	15,4%	6,7%
Черкаська	759	789	849	1022	4,0%	7,6%	20,4%
Чернівецька	541	654	735	770	20,9%	12,4%	4,8%
Чернігівська	577	634	719	794	9,9%	13,4%	10,4%
м. Київ	1105	1884	2843	4688	70,5%	50,9%	64,9%
м. Севастополь	82	106	139	149	29,3%	31,1%	7,2%

Джерело: Розвиток інформатизації в Україні: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. – К., 2000. – С. 42

Таблиця 2.21

Наявність парку обчислювальної техніки за регіонами

Регіон	Кількість на 1 січня, одиниць				Темпи приросту		
	1997	1998	1999	2000	1998	1999	2000
					1997	1998	1999
Україна	263470	331121	408712	476128	25,7%	23,4%	16,5%
АР Крим	6902	10336	12953	14501	49,8%	25,3%	12,0%
Вінницька	6885	8077	10435	12358	17,3%	29,2%	18,4%
Волинська	5299	5730	6810	8241	8,1%	18,8%	21,0%
Дніпропетровська	15781	25313	32565	33476	60,4%	28,6%	2,8%
Донецька	27372	34991	44101	50427	27,8%	26,0%	14,3%
Житомирська	5351	6323	7230	8325	18,2%	14,3%	15,1%
Закарпатська	4535	5839	7274	8709	28,8%	24,6%	19,7%
Запорізька	12465	15782	25244	31553	26,6%	60,0%	25,0%
Івано-Франківська	4280	5888	6989	8050	37,6%	18,7%	15,2%
Київська	8357	9851	11201	12569	17,9%	13,7%	12,2%
Кіровоградська	5024	6069	6793	8410	20,8%	11,9%	23,8%
Луганська	8856	11510	14229	19964	30,0%	23,6%	40,3%
Львівська	6996	8679	12129	14346	24,1%	39,8%	18,3%
Миколаївська	9304	9868	11504	14333	6,1%	16,6%	24,6%
Одеська	7564	9943	11114	12240	31,5%	11,8%	10,1%
Полтавська	8738	10505	13225	14393	20,2%	25,9%	8,8%
Рівненська	6532	8256	9922	10722	26,4%	20,2%	8,1%
Сумська	8265	9498	11933	12705	14,9%	25,6%	6,5%
Тернопільська	5630	6407	7373	8442	13,8%	15,1%	14,5%
Харківська	30213	31889	34296	42328	5,5%	7,5%	23,4%
Херсонська	5712	7261	8273	9117	27,1%	13,9%	10,2%
Хмельницька	6172	8345	10139	11403	35,2%	21,5%	12,5%
Черкаська	6135	7255	10161	12083	18,3%	40,1%	18,9%
Чернівецька	4836	4994	6156	6867	3,3%	23,3%	11,5%
Чернігівська	5281	6578	8337	9709	24,6%	26,7%	16,5%
м. Київ	39705	54339	65499	76794	36,9%	20,5%	17,2%
м. Севастополь	1280	1595	2827	4063	24,6%	77,2%	43,7%

Джерело: Розвиток інформатизації в Україні: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. – К., 2000. – С. 50-53

Регіональні відмінності у тенденціях розвитку економіки регіонів (валова додана вартість на душу населення) та комп'ютеризації (комп'ютероозброєність – парк обчислювальної техніки на 1 тис. зайнятих) представлені на рис. Рис. 2.8.

Варто звернути увагу на зростаючу щільність зв'язку між валовою доданою вартістю на душу населення та комп'ютероозброєністю: 0,680 – у 1997 році; 0,771 – у 1998 році; 0,813 – у 1999 році; 0,781 – у 2000 році (рис. Рис. 2.9). Це свідчить про зростання ролі обчислювальної техніки для розвитку господарства.

Якщо розрахувати щільність зв'язку між валовою доданою вартістю на душу населення та комп'ютероозброєністю в різні роки, то отримаємо результати, представлені у табл. 2.22. Як видно з таблиці, щільність зв'язку між обсягом обчислювальної техніки у 1997 році та валовою доданою вартістю у подальші роки постійно зростає. Аналогічна ситуація спостерігається і в наступні роки, що свідчить про довготривалий всезростаючий позитивний вплив інформаційної інфраструктури на розвиток господарства.

Таблиця 2.22

Кореляційна матриця залежності між валовою доданою вартістю на душу населення та комп'ютероозброєністю в різні роки

		і			
		1997	1998	1999	2000
і	1997	0,680	0,769	0,794	0,755
	1998	0,682	0,771	0,796	0,756
	1999	0,687	0,789	0,813	0,777
	2000	0,695	0,798	0,820	0,781
	2001	0,774	0,889	0,889	0,855

Джерело: розрахунки власні за даними:

Розвиток інформатизації в Україні: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. – К., 2000. – С. 50-53;

Статистичний щорічник України за 2002 рік / За ред. О.Г.Осауленка – К.: Консультант, 2003. – С. 51, 409

Схожа картина спостерігається і при розгляді впливу комп'ютероозброєності на рівень оплати праці (рис. 2.10, 2.11; табл. 2.23) та рівень залучення прямих іноземних інвестицій (рис. 2.12, 2.13; табл. 2.24).

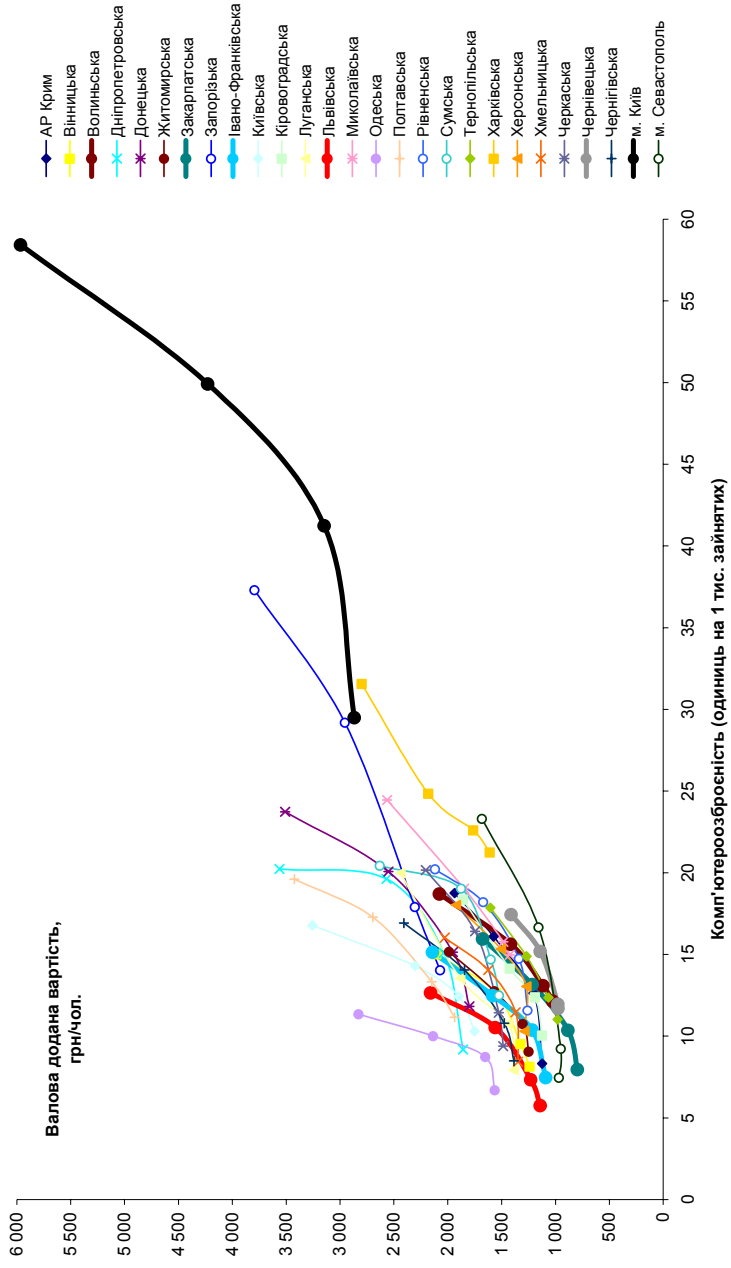

Рис. 2.8. Регіональні відмінності у тенденціях розвитку економіки регіонів та комп'ютеризації у 1997-2000 р.

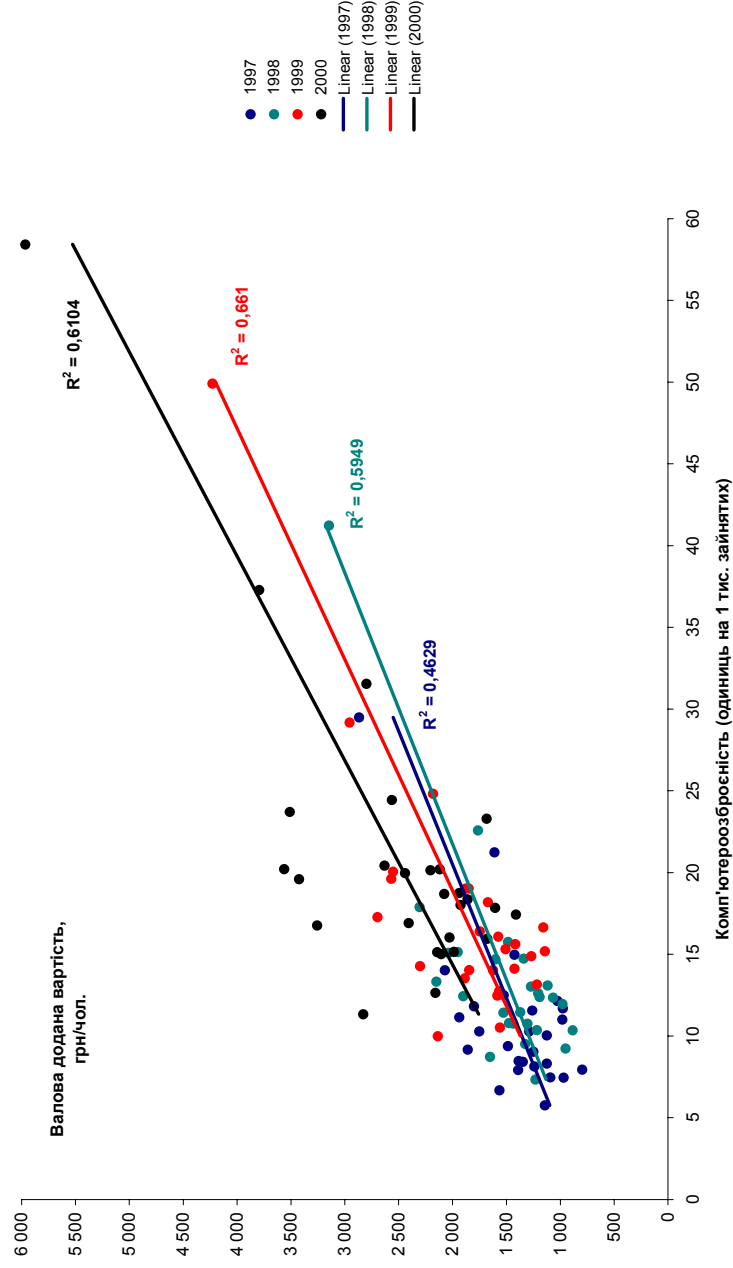

Рис. 2.9. Взаємозалежність розвитку економіки регіонів та комп'ютеризації у 1997-2000 р.

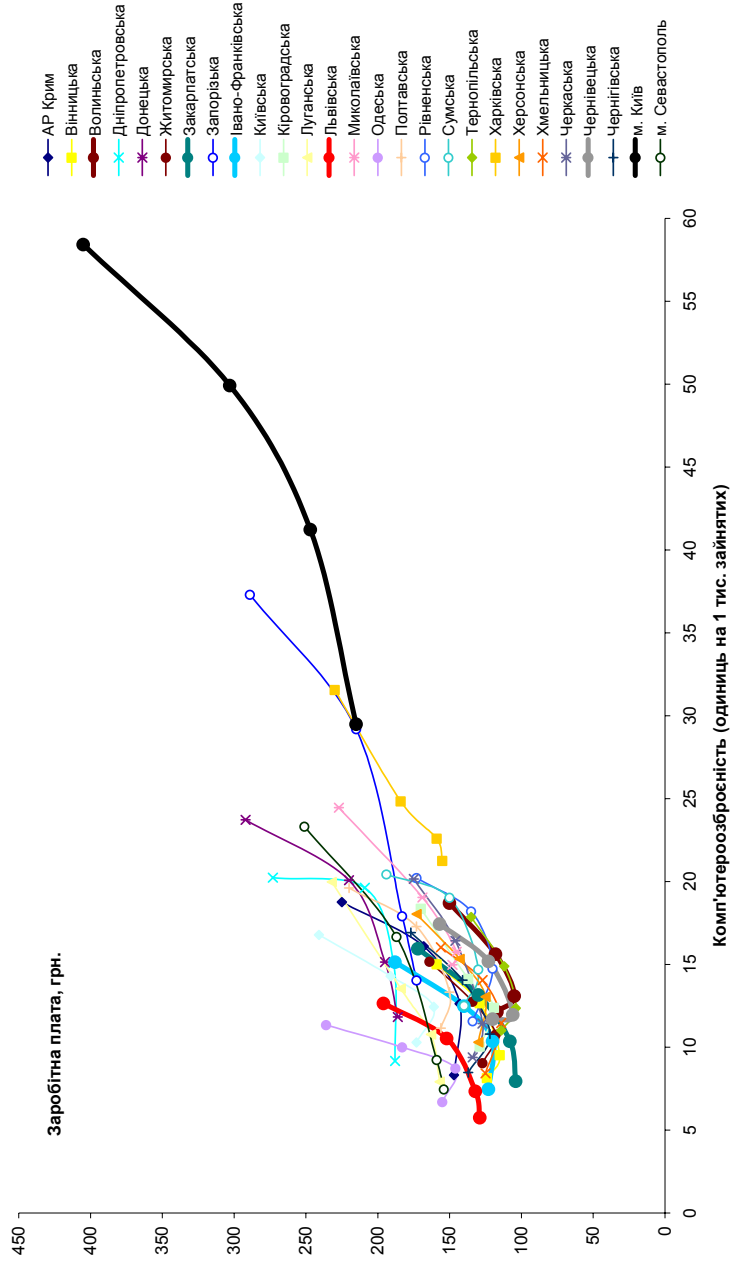

Рис. 2.10. Регіональні відмінності у рівні оплати праці та комп'ютеризації у 1997-2000 р.

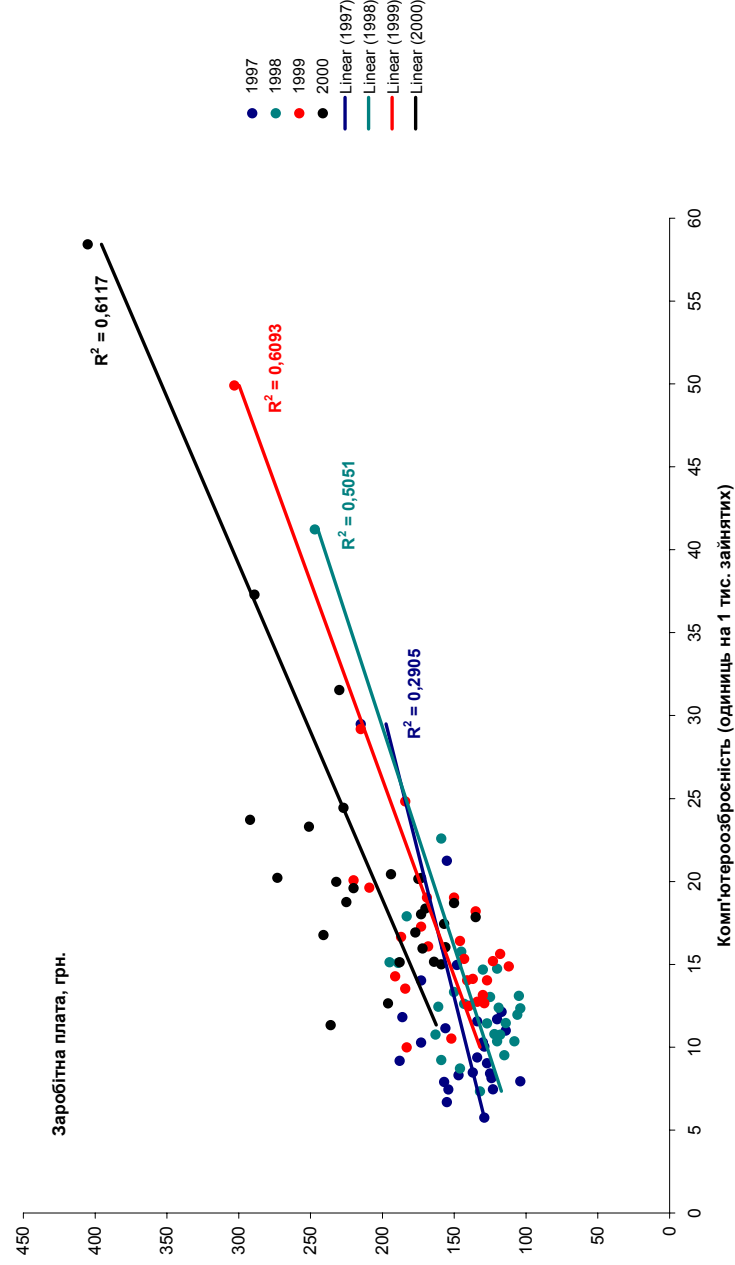

Рис. 2.11. Взаємозалежність рівнів оплати праці та комп'ютеризації у 1997-2000 р.

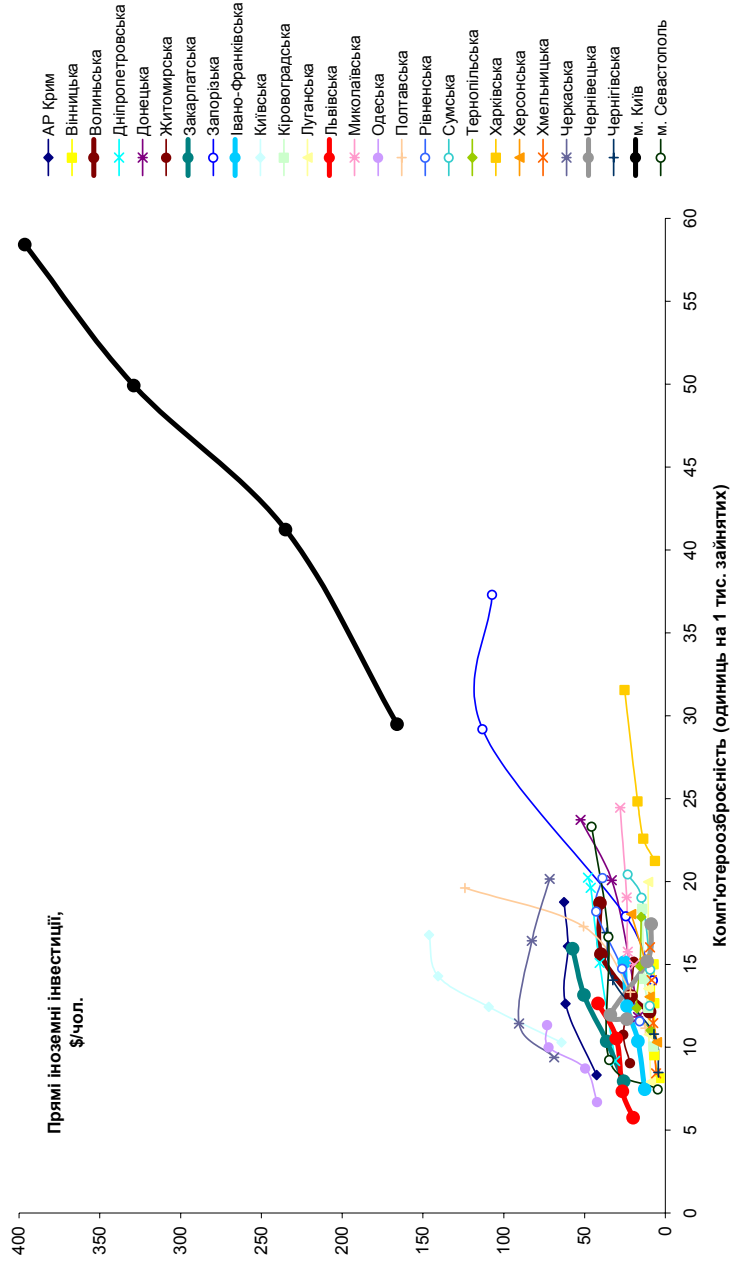

Рис. 2.12. Регіональні відмінності у рівні залучення іноземних інвестицій та комп'ютеризації у 1997-2000 рр.

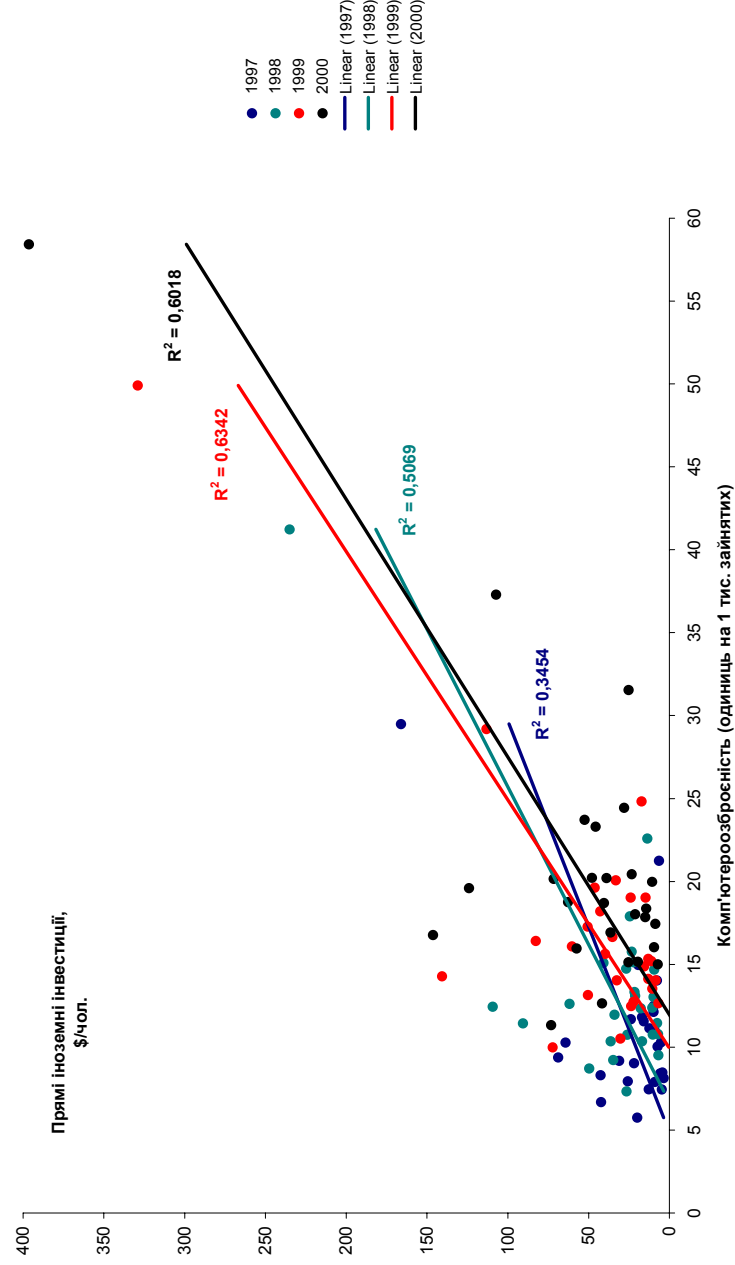

Рис. 2.13. Взаємозалежність рівнів залучення іноземних інвестицій та комп'ютеризації у 1997-2000 рр.

Таблиця 2.23

Кореляційна матриця залежності між заробітною платою
та комп'ютероозброєністю в різні роки

		j			
		1997	1998	1999	2000
i	1997	0,539	0,650	0,698	0,685
	1998	0,592	0,711	0,767	0,768
	1999	0,610	0,728	0,781	0,783
	2000	0,598	0,717	0,780	0,782
	2001	0,624	0,741	0,794	0,796
	2002	0,614	0,731	0,781	0,784

Джерело: розрахунки власні за даними:

Розвиток інформатизації в Україні: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. – К., 2000. – С. 50-53

Статистичний щорічник України за 2002 рік / За ред. О.Г.Осауленка – К.: Консультант, 2003. – С. 409, 458

Таблиця 2.24

Кореляційна матриця залежності між
обсягами залучених прямих іноземних інвестицій
та комп'ютероозброєністю в різні роки

		j			
		1997	1998	1999	2000
i	1997	0,588	0,706	0,674	0,627
	1998	0,599	0,712	0,699	0,662
	1999	0,658	0,776	0,796	0,768
	2000	0,683	0,797	0,809	0,776
	2001	0,705	0,816	0,817	0,783
	2002	0,728	0,839	0,838	0,800
	2003	0,726	0,844	0,843	0,805

Джерело: розрахунки власні за даними:

Інвестиції [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL:

http://www.me.gov.ua/downloads/part4_5.zip.

Розвиток інформатизації в Україні: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. – К., 2000. – С. 50-53

Статистичний щорічник України за 1997 рік / За ред. О.Г.Осауленка – К.: Українська енциклопедія, 1999. – С.309-310

Статистичний щорічник України за 2002 рік / За ред. О.Г.Осауленка – К.: Консультант, 2003. – С. 294]

Таким чином можна стверджувати, що комп'ютероозброєність обумовлює конкурентоспроможність регіону не лише в поточний момент, але і у майбутньому.

Наведений аналіз додатково підтверджує вірність висновків Г. Колодка про те, що "чистий баланс додаткових вигод і витрат, що знаходить відображення в більш швидких чи більш повільних темпах росту, у вирішальній мірі буде визначатися характером політики і стратегії розвитку. Геополітична ситуація може принести переваги чи збитки, але ключ до успіху – адекватна політика росту. Одним з її елементів, безсумнівно, повинно бути прагнення використовувати додаткові можливості, надані економікою комп'ютерної ери. При розробці нових стратегій у відповідь на виклики ХХІ ст. необхідно за допомогою інструментів "нової економіки" намагатися вирішити принаймні деякі старі проблеми. Ті постсоціалістичні країни, яким вдасться досягти значних успіхів у цій сфері (завдяки наполегливим зусиллям по інвестуванню в інфраструктуру Інтернет, підвищенню комп'ютерної грамотності населення, фінансовому сприянню розвитку мереж тощо), досягнуть більш високих темпів росту, оскільки економічне середовище, що сформувалося, буде стимулювати конкурентноздатність підприємств"¹²⁴.

Забезпеченість діловою інформацією

З огляду на те, що ділову інформацію поділяють на цільову (про конкретні товари/послуги або про конкретні юридичні/фізичні особи) та фонову (статистична про стан та тенденції розвитку в країні/регіоні, в галузі, на окремому ринку; про наявність об'єктів інфраструктури; інформація про інституційну структуру, в т.ч. про правове забезпечення), інформаційне забезпечення повинно полягати у (1) формуванні та поширенні фонові інформації та (2) створенні умов для проведення ефективного обміну цільовою інформацією між суб'єктами транскордонного співробітництва та зовнішньоекономічної діяльності.

Як було зазначено вище одним з негативних наслідків неналежної поінформованості суб'єктів господарювання є витіснення дрібних учасників з ринку. Тому проблема інформаційного забезпечення найбільш гостро стоїть саме перед суб'єктами малого підприємництва.

У Концепції державної політики розвитку малого підприємництва¹²⁵, прийнятій у 1996 році, зазначено: "Розвиток малого підприємництва потребує створення розвинутої системи інформаційного забезпечення та інфраструктури, що підтримує її діяльність. Основним елементом зазначеної системи стане мережа регіональних інформаційно-аналітичних

¹²⁴ Колодка Г. "Новая экономика" и старые проблемы (перспективы быстрого роста в постсоциалистических странах) // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 4.

¹²⁵ Постанова Кабінету Міністрів України "Про Концепцію державної політики розвитку малого підприємництва" від 3 квітня 1996 р. № 404.

центрів, які в подальшому інтегруються в єдину інформаційну систему. Головними завданнями регіональних інформаційно-аналітичних центрів мають бути: забезпечення доступу підприємств до інформації (правової, нормативно-довідкової, маркетингової, науково-технологічної, комерційної тощо) як у процесі створення, так і функціонування підприємств; надання консультаційних послуг з питань стану ринку, кон'юнктурного аналізу, управління підприємством, участі у виставках, підготовки кадрів; складання інформації для органів державної влади про стан справ у сфері малого підприємництва та тенденції його розвитку. Зазначена система передбачає диференційоване інформаційне обслуговування суб'єктів малого підприємництва залежно від його технічного забезпечення та платоспроможності." Крім того, було вказано, що "Становлення малого підприємництва – довготривалий процес і з огляду на економічний стан України повинен мати певну етапність. На першому етапі в умовах обмежених інвестиційних ресурсів, незацікавленості фінансової системи в довготерміновому кредитуванні та відсутності інституційних інвесторів найактуальнішою є реалізація заходів, спрямованих на удосконалення нормативно-правової бази, забезпечення інформаційних та консультаційних послуг, розвиток мережі бізнес-інкубаторів, технопарків, виробничо-технологічних центрів тощо."

У Концепції Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва¹²⁶ визнається що "основним бар'єром, що перешкоджає доступу суб'єктів малого підприємництва до інформації, у даний час залишаються фінансові труднощі при створенні сучасних інформаційних систем і інструментів оперативного доступу всіх категорій суб'єктів малого підприємництва до інформаційних систем через їхню велику вартість, а також недоступність нормативно-правової бази органів місцевого самоврядування". До основних напрямів інформаційного забезпечення було віднесено: забезпечення вільного доступу суб'єктів малого підприємництва до нормативно-правової та економічної інформації органів державної та місцевої влади; організацію механізмів "зворотного зв'язку" між потенційними учасниками малого підприємництва і органами державної та місцевої влади; створення телевізійних та радіопрограм з питань розвитку малого підприємництва; створення освітніх програм для установ середньої та спеціальної освіти; сприяння розвитку інформаційного зв'язку між суб'єктами малого підприємництва; інтеграцію у світовий інформаційний простір, зокрема забезпечення зв'язку з інформаційними базами даних Європейського Співтовариства. У даній Концепції наголошено, що "Міжнародна інтеграція в сфері інформаційного забезпечення повинна

передбачати підтримку розвитку сучасних методів обробки інформації та сприяння ефективному взаємному обміну інформацією. Першочергова увага повинна приділятися ознайомленню широкої громадськості з основною інформацією про ЄС та Україну, включаючи взаємний доступ до баз даних... Особливо важливим є здійснення спільних проєктів в сфері розвитку малого підприємництва і залучення українських фахівців до загальноєвропейських програм в цій сфері, а також використання передового досвіду ЄС".

Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні¹²⁷ була затверджена у грудні 2000 року. В частині "Сприяння створенню інфраструктури розвитку малого підприємництва" для забезпечення "доступу суб'єктів малого підприємництва до ділової інформації, що стосується виробничої діяльності та послуг, розширення інформаційного поля" вона передбачає "Створення довідково-інформаційних мереж для підприємств про законодавство, потенційних клієнтів, податки, конкурентне середовище тощо". Дане завдання покладено на Державний комітет з питань регуляторної політики та підприємництва (див. С. 124) та Державну акціонерну компанію "Національна мережа аукціонних центрів" (див. С. 131). Крім того, з метою "забезпечення суб'єктів малого підприємництва інформаційними, навчальними, консалтинговими послугами" в регіонах передбачається "створення регіональних центрів підтримки розвитку малого підприємництва"; зазначене завдання покладено на Державний комітет з питань регуляторної політики та підприємництва (див. С. 124) та регіональні органи виконавчої влади (див. С. 125, 131); Раду міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київську та Севастопольську міські держадміністрації.

Варто зазначити, що, на відміну від Концепції Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва¹²⁸, у самій Національній програмі сприяння розвитку малого підприємництва в Україні¹²⁹ не передбачається "міжнародна інтеграція в сфері інформаційного забезпечення" та "залучення українських фахівців до загальноєвропейських програм в цій сфері".

Міжнародний аспект в питаннях інформаційного забезпечення з'являється у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2002 р. № 654-р "Про заходи щодо виконання Національної програми

¹²⁶ Концепція Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва / Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.dkrp.gov.ua/activity/infras4.php>.

¹²⁷ Закон України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні" від 21 грудня 2000 року № 2157-III.

¹²⁸ Концепція Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва / Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.dkrp.gov.ua/activity/infras4.php>.

¹²⁹ Закон України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні" від 21 грудня 2000 року № 2157-III.

сприяння розвитку малого підприємництва в Україні на 2003 рік", де крім завдань, зазначених у Національній програмі сприяння розвитку малого підприємництва в Україні, з метою "розвитку співробітництва у сфері малого підприємництва в рамках Організації економічного співробітництва і розвитку, Організації Чорноморського Економічного співробітництва, Центральноєвропейської ініціативи та з державами-учасниками СНД" передбачається "створення позитивного іміджу представників українського малого підприємництва шляхом поширення повної та достовірної інформації"¹³⁰.

На жаль, лише в Концепції Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва¹³¹ звертається увага на необхідність розвитку автоматизованих мереж ділової інформації. Важливість розвитку саме автоматизованих засобів обміну інформацією обумовлюється тим, що сучасні глобальні комп'ютерні мережі є найефективнішим каналом поширення інформації, ефективність використання яких особливо зростає при необхідності передачі ділової інформації за кордон.

Для окреслення сучасного стану інформаційної підтримки транскордонного співробітництва та зовнішньоекономічної діяльності встановимо інституції, залучені у формування та поширення ділової інформації, та проаналізуємо наявну ситуацію за параметрами: мова подання інформації; повнота; зручність; періодичність оновлення.

Забезпеченість фонову інформацією

У формування та поширення фонову інформації залучені такі державні інституції як Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції, Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва та інші органи виконавчої влади. Сприяння поширенню цільової інформації на ринку товарів промислового є одним із завдань діяльності торгово-промислових палат, а на ринку праці – Державної служби зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України. Частково до формування та поширення ділової інформації залучаються засоби масової інформації, насамперед ділова преса.

Варто звернути увагу на те, що Постановою Кабінету Міністрів України № 3 від 4 січня 2002 р. затверджено Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади¹³².

Проаналізуємо діяльність центральних органів влади та

загальноукраїнських організацій у забезпеченні фонову інформацією

Сайт Верховної Ради України (<http://www.rada.gov.ua/> або <http://www.rada.kiev.ua/>) вже протягом декількох років надає можливість отримувати нормативно-правові акти загальнодержавного рівня. На цьому сайті інформація поновлюється оперативно, існує система пошуку документів за низкою ознак.

На сайті присутній термінологічний словник, в якому вказані визначення термінів та зазначені посилання на нормативно-правові акти, де були дані ці визначення.

Серед недоліків можна відзначити те, що сайт подає інформацію винятково українською мовою, що унеможливує використання його з-за кордону людьми, котрі не володіють українською мовою, а також те, що відсутні нормативно-правові акти регіонального рівня, хоча, можливо, ця проблема є більш актуальною безпосередньо для регіонів. Тобто ми констатуємо відсутність організаційного механізму обміну нормативно-правовою інформацією між регіональними та центральними органами влади.

Сайт Кабінету Міністрів України (<http://www.kmu.gov.ua/>) містить оперативну інформацію про діяльність уряду України. Інформація подається трьома мовами: українська, російська, англійська. Існують посилання на сайти інших органів влади: Президента України, Верховної Ради України, Міністерств та Державних комітетів України, органів судової влади, Ради національної безпеки і оборони, обласних та міських держадміністрацій, Антимонопольного комітету, Рахункової палати, Національного банку, Центральної виборчої комісії, Державної податкової адміністрації тощо.

Сайт Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції (<http://www.me.gov.ua/>) містить загальні дані про міністерство та оперативну інформацію про його діяльність, статистику та аналітичні матеріали, усесторонню інформацію про економічну політику України. Серед матеріалів, представлених на сайті до фонову інформації можна віднести інформацію про інституційну структуру, деякі статистичні дані та прогнози розвитку економіки.

Існують посилання на сайти інших органів державної влади України, українські сайти, де можна отримати додаткову економічну інформацію, сайти державних органів (переважно економічного спрямування) інших країн світу.

Сайт реалізований переважно українською мовою. Незначний обсяг інформації, поданої англійською, німецькою та французькою мовами, є практично недоступний для іноземців з огляду на те, що засоби навігації (мапа сайту) подана винятково українською мовою.

Міністерство закордонних справ, як зазначено на офіційному сайті Міністерства (<http://www.mfa.gov.ua/>), має посольства в 71 країні (плюс в 42

¹³⁰ Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про заходи щодо виконання Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні на 2003 рік" від 16 листопада 2002 р. № 654-р.

¹³¹ Концепція Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва / Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.dkpr.gov.ua/activity/infras4.php>.

¹³² Постанова Кабінету Міністрів України "Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади" № 3 від 4 січня 2002 р.

за сумісництвом) та 20 генеральних консульств в 15 країнах, у складі яких повинні діяти торговельно-економічні місії, організовує роботу яких Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України.

У Положенні про торговельно-економічну місію у складі дипломатичного представництва України за кордоном¹³³ зазначено, що одним з основних завдань торговельно-економічної місії є "сприяння розвитку торговельно-економічних зв'язків України, залученню іноземних інвестицій у пріоритетні сфери економіки України..." відповідно до чого вона "інформує суб'єкти підприємницької діяльності держави перебування про правові, економічні, соціальні, екологічні та інші умови їх діяльності в Україні, а також надає допомогу в установленні контактів з заінтересованими українськими партнерами" та "надає суб'єктам підприємницької діяльності України інформацію щодо порядку відкриття і діяльності їх представництв у державі перебування, сприяє діяльності таких представництв".

Аналіз показав, що лише 32 посольства (серед країн-сусідів лише 2 – Польща та Словаччина) та 3 консульства мають офіційні сайти, а ділова інформація, подана на них, є неоднорідною, а інколи і застарілою, що свідчить про розпорошення та дублювання зусиль.

Вказана обставина свідчить про відсутність механізму поширення інформації про Україну через мережу дипломатичних представництв України за кордоном, а також своєчасного її поновлення.

Сайт Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва (<http://www.dkrp.gov.ua/>) реалізований винятково українською мовою. На сайті подаються проекти нормативно-правових актів з питань регуляторної політики та підприємництва, а також інформаційно-аналітичні матеріали.

Державний комітет зв'язку та інформатизації України, як головний орган, котрий забезпечує проведення державної політики у сфері інформатизації на своєму сайті (<http://www.stc.gov.ua/>) подає інформацію про стан інформатизації в Україні, зокрема органів влади. Звертається увага на гармонізацію процесів інформатизації в Україні та ЄС. Сайт представлений українською мовою, незначна частина знаходиться у стадії розробки; англійська версія сайту на даний момент повністю не розроблена.

Позитивним є намагання подати на сайті зведену інформацію про суб'єкти господарювання, які надають інформаційні послуги. Дана інформація подається у розрізі регіонів та категорій. На жаль, на даний момент ця частина сайту перебуває у стадії розробки.

На сайті розміщена інформація про українські пошукові системи,

¹³³ Указ Президента України "Про торговельно-економічну місію у складі дипломатичного представництва України за кордоном" від 30 квітня 1994 року № 200/94.

рейтинги та каталоги (http://www.stc.gov.ua/info/com_ua.html), використання яких дає можливість спростити та пришвидшити пошук інформації в українській зоні Інтернет.

Статистична інформація, представлена на сайті Державного комітету статистики (<http://www.ukrstat.gov.ua/>), подається в занадто агрегованому вигляді та без деталізації по регіонах, що робить її майже непридатною для використання.

Щодо діяльності регіональних органів влади та організацій у забезпеченні фоновією інформацією слід зазначити, що на виконання Постанови Кабінету Міністрів України "Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади" № 3 від 4 січня 2002 р.¹³⁴ всі регіональні органи виконавчої влади створили свої веб-сайти (табл. 2.25).

Проте варто звернути увагу на те, що протягом лише 2003 р. адреси своїх веб-сайтів змінили три облдержадміністрації: Одеська, Рівненська та Тернопільська (табл. 2.25).

Щодо зручності користування, то карта сайту присутня на 23 сайтах, а засоби пошуку – лише на 12 сайтах (табл. 2.25).

Пункт 17 зазначеної Постанови¹³⁵, який обумовлює обов'язковість подання інформації державною та англійською мовами, виконується не повністю: серед 25 діючих сайтів інформація подається українською на 24, а англійською – лише на 15 (табл. 2.25).

Формальні вимоги¹³⁶ до повноти інформації, розміщеної на сайтах, також не задовольняються. Не на всіх сайтах присутня інформація про "основні функції структурних підрозділів, а також прізвища, імена, по батькові, номери телефонів, адреси електронної пошти їх керівників".

Хоча на сайтах розміщені "нормативно-правові акти з питань, що належать до компетенції органу", проте інформація про "цільові програми" переважно або відсутня взагалі, або подається лише їх перелік без текстів самих програм.

Оцінюючи загально повноту поданої фоновією інформації, складається враження, що дана інформація готувалась за схемою "що є – то й покладемо", а не за схемою "що потрібно – то й підготуємо та покладемо". Як наслідок, інформація як за формою подачі, так і за змістом більше схожа на звіт про діяльність, ніж на справжній інформаційний ресурс, який повинен інформувати зацікавлених перш за все про процеси, які відбуваються у області, а не про здобутки органів влади.

¹³⁴ Постанова Кабінету Міністрів України "Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади" № 3 від 4 січня 2002 р.

¹³⁵ Там же.

¹³⁶ Там же.

Таблиця 2.25

Веб-сайти регіональних органів виконавчої влади

Регіон	Адреса веб-сайту	Мова подання інформації	Навігація (карта/пошук)
АР Крим	www.crimea-portal.gov.ua	українська, російська, англійська та французька	+/-
Вінницька область	www.vin.gov.ua	українська та англійська	+/-
Волинська область	www.voladm.gov.ua	українська	+/-
Дніпропетровська область	www.adm.dp.ua	українська	+/-
Донецька область	www.oda.dc.dn.ua	українська	+/-
Житомирська область	www.zhitomiroda.ic.zt.ua	сайт знаходиться у стані реконструкції	
Закарпатська область	www.carpathia.gov.ua	українська та англійська	+/-
Запорізька область	www.oda.zp.ua	російська	+/-
Івано-Франківська область	www.if.gov.ua	українська та англійська	+/-
Київська область	www.kyiv-obl.gov.ua	українська та розробляється англійська	+/-
Кіровоградська область	www.kr-admin.gov.ua	українська, розробляється російська та англійська	+/-
Луганська область	www.oda.lg.ua	українська та розробляється англійська	+/-
Львівська область	www.loda.gov.ua	українська та англійська	+/-
Миколаївська область	www.oga.mk.ua	українська та розробляється англійська	+/-
Одеська область	oda.odessa.gov.ua www2.ogn.odessa.net (2002)	українська та англійська	+/-
Полтавська область	www.obladmin.poltava.ua	українська, російська та розробляється англійська	+/-
Рівненська область	www.obladmin.rv.ua www.rvadmin.net (2002)	українська, російська та англійська	+/-
Сумська область	www.state-gov.sumy.ua	українська	+/-
Тернопільська область	www.oda.te.gov.ua www.adm.gov.te.ua (2002)	українська	+/-
Харківська область	www.kharkivoda.gov.ua	українська та розробляється англійська	+/-
Херсонська область	www.oda.kherson.ua	українська, російська та розробляється англійська	+/-
Хмельницька область	adm.km.ua	українська	+/-
Черкаська область	www.oda.ck.ua	українська	+/-
Чернівецька область	www.bucoda.cv.ua	українська	+/-
Чернігівська область	www.regadm.cn.ua	українська	+/-
м. Київ	kmv.gov.ua	українська, розробляється російська та англійська	+/-
м. Севастополь	www.sevastopol-adm.gov.ua	сайт знаходиться у стані реконструкції	
Всього	українська(24), російська(7), англійська(15), французька(1) кількість мов: 1(10), 2(9), 3(5), 4(1)		23/12

Говорячи про зручність користування сайтами, можна зазначити, що всі вони зараз стикаються з основною проблемою нових сайтів: перевантаження технологіями та бідність змістовної інформації. Аналогічна ситуація спостерігається з усіма сайтами. Наприклад, зауваження Білла Гейтса до першого варіанту сайту Microsoft стосувались переважно складного компонування сторінок, нестиковок між ними та надмірного захоплення громіздкою яскравою графікою, завантаження якої сповільнювала доступ до необхідної інформації, "ніби вважаючи, що веб-сторінки призначені не для отримання інформації, а для того, щоб милуватися ними після завантаження"¹³⁷.

Іншим параметром, що визначає зручність користування сайтом, є наявність засобів навігації: карти сайту та реалізація функції пошуку по сайту. Зокрема серед 25 діючих сайтів на 23 була присутня карта сайту, а функція пошуку була реалізована лише на 12 сайтах, тобто менше половини.

Аналізувати періодичність поновлення є взагалі неможливо. Обумовлено це тим, що на сайтах спостерігається брак змістовної інформації, відповідно поновлювати практично нічого. Єдине, що справді періодично поновлюється, – це новини, які, проте, змістовної інформації містять у собі мало.

Тобто, можна стверджувати, що нечітка та мінлива структура сайтів регіональних органів влади сильно ускладнює розробку організаційних механізмів обміну інформацією як між цими сайтами, так і зовнішніми.

Серед єврорегіонів, в яких приймають участь території України, лише Карпатський єврорегіон має свій офіційний сайт (<http://www.carpathian.euroregion.org/>). Незважаючи на те, сайт планувалося оформляти англійською мовою та всіма мовами країн-учасниць єврорегіону (Словаччина, Угорщина, Польща, Україна та Румунія), насправді інформація на ньому подається винятково англійською та польською мовами.

Сайт є добре структурований та подає інформацію за розділами:

– основна інформація – члени єврорегіону, структура, керівництво та статут;

– контактна інформація – поштові адреси, телефони та адреси електронної пошти керівництв цих органів єврорегіону та національних представництв;

– новини;

– економіка (лише про польську частину) – загальна інформація, ключові показники, основні галузі промисловості, спеціальні економічні зони, іноземні інвестори, основні товарні позиції в експорті та імпорті,

¹³⁷ Гейтс Б. Бизнес со скоростью мысли. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2001. – С. 184.

перелік ярмарок та виставок;

- культура (лише про польську частину) – перелік фестивалів, театрів та музеїв;

- екологія (лише про польську частину) – основна інформація про природоохоронні території;

- освіта (лише про польську частину) – перелік вищих навчальних закладів;

- туризм – загальна інформація про можливості туризму (з незначною кількістю фотоматеріалів) та посилання на інші ресурси Інтернет про туризм в даному регіоні.

Свій сайт має також Карпатський фонд (<http://www.carpathianfoundation.org/>). Інформація подається угорською, польською, румунською, словацькою, українською та англійською мовами. На сайті присутня інформація про Карпатський єврорегіон, фонд та програми, які він фінансує, новини та посилання на інші ресурси Інтернет (партнери та організації, де можна отримати додаткову інформацію).

Попередньо вже згадувалася важливість геоінформаційних систем для врахування територіального фактора.

Згідно до реєстру сайтів, поданому на пошуковій системі Мета (<http://meta.ua/>) в Інтернет знаходяться карти наступних територій України:

- України, областей, АР Крим та Києва (<http://travel.kyiv.org/map/>);

- України та Києва (<http://www.isgeo.kiev.ua/>);

- АР Крим (<http://crimea.webservis.ru/>);

- Дніпропетровська (<http://www.citymap.dp.ua/>);

- Донецька (<http://map.uah.info/>);

- Карпат (<http://www.lib.berkeley.edu/EART/x-ussr/ukraine.html>; <http://webua.net/3dterrain/index.htm>);

- Львова (<http://www6.city-adm.lviv.ua/map/>);

- Сум (<http://www.karta.sumy.ua/>; <http://www.city.sumy.ua/>; http://www.sumymap.h1.ru/Sumy_map.htm; <http://www.pix.com.ua/sumy/>);

- Ужгорода (<http://www.uzh.boom.ru/>);

- Харкова (<http://www.karta.kharkov.ua/>);

- Чернівців (<http://www.map.cv.ua/>; <http://chernmap.narod.ru/>).

Окрім органів влади до забезпечення юридичних та фізичних осіб фоновією інформацією залучаються засоби масової інформації. Щодо радіо та телебачення, то ділова інформація поширюється переважно через інформаційні випуски, інколи через тематичні програми. Основний обсяг ділової інформації отримується через ділову пресу.

Необхідність подати максимум інформації за одиницю часу на радіо та телебаченні чи на одиниці площі друкованого видання обумовлюють форму подачі та повноту. Переважно це є короткі репортажі чи замітки, недовіком котрих є низька деталізація (увага звертається лише на особливо гострі моменти). Проте така інформація виконує важливу функцію – вона звертає увагу глядача / слухача / читача, тобто здатна його зацікавити і спонукати

до подальших дій. Очікувати, що засоби масової інформації будуть детально все подавати, неможливо, бо значні обсяги інформації мають дуже обмежене коло потенційних споживачів, а засоби масової інформації для забезпечення ефективності своєї діяльності повинні подавати інформацію, яка здатна зацікавити багатьох, а не одиниць.

Варто звернути увагу також і на те, що засоби масової інформації продукують значні обсяги саме вербальної інформації, для використання якої необхідне знання мови. Тобто іноземцям практично неможливо скористатися інформацією з українських видань.

Крім того, для задоволення споживача засоби масової інформації схильні поширювати сенсаційні матеріали, які переважно негативно змальовують своїх героїв, що й обумовлює той факт, що засоби масової інформації формують переважно негативний імідж країни, регіону, організації тощо.

Саме тому органи влади повинні намагатися поширювати інформацію про країну чи регіон якомога ширше та детальніше, щоб протидіяти формуванню через засоби масової інформації негативного відношення до країни чи регіону.

Забезпеченість цільовою інформацією

Спочатку проаналізуємо діяльність центральних органів влади та недержавних організацій у забезпеченні цільовою інформацією

До цільової інформації, представленої на сайті Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції (<http://www.me.gov.ua/>), можна віднести інформацію про інвестиційні пропозиції. Дана інформація подається українською та англійською мовами. Проте можна стверджувати, що інформація, подана англійською мовою, є практично недоступною для іноземців з огляду на те, що єдиний на сайті засіб навігації (мапа сайту) поданий винятково українською мовою.

Серед загальнодержавних організацій в питаннях забезпечення цільовою інформацією Торгово-промислова палата України відіграє особливу роль. Ця роль забезпечується пунктом другим статті п'ятої Закону України "Про торгово-промислові палати в Україні", який обумовлює те, що "Торгово-промислові палати створюються на території Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя (регіональні торгово-промислові палати). У межах кожної з цих адміністративно-територіальних одиниць може бути створена лише одна торгово-промислова палата", а на території всієї України діє лише одна торгово-промислова палата – Торгово-промислова палата України, а також статтею 13: "Члени регіональних торгово-промислових палат одночасно є членами Торгово-промислової палати України"¹³⁸.

¹³⁸ Закон України "Про торгово-промислові палати в Україні" від 2 грудня 1997 року № 671/97-ВР.

У статті третій Закону¹³⁹ зазначено, що "Торгово-промислові палати створюються з метою сприяння розвитку народного господарства та національної економіки, її інтеграції у світову господарську систему, формуванню сучасних промислової, фінансової і торговельної інфраструктур, створенню сприятливих умов для підприємницької діяльності, всебічному розвитку усіх видів підприємництва, не заборонених законодавством України, науково-технічних і торговельних зв'язків між українськими підприємцями та підприємцями зарубіжних країн"

Серед завдань торгово-промислових палат, покликаних сприяти досягненню даної мети, є, зокрема, такі (пункт два статті три Закону¹⁴⁰):

- організація взаємодії між суб'єктами підприємницької діяльності, координація їх взаємовідносин з державою в особі її органів;

- надання довідково-інформаційних послуг, основних відомостей, що не є комерційною таємницею, про діяльність українських підприємців і підприємств зарубіжних країн згідно з національним законодавством, сприяння поширенню, зокрема через засоби масової інформації, знань про економіку і науково-технічні досягнення, законодавство, звичаї та правила торгівлі в Україні і зарубіжних країнах, можливості зовнішньоекономічного співробітництва українських підприємств;

- сприяння в організації інфраструктури інформаційного обслуговування підприємництва.

Торгово-промислова палата України інформаційне забезпечення суб'єктів господарювання здійснює в тому числі і через свій сайт (<http://www.ucci.org.ua/>), який оформлений російською та англійською мовами. Крім того на сайті знаходиться електронна версія журналу "Діловий вісник" (<http://www.ucci.org.ua/synopsis/dv/>), який видається українською мовою. Журнал "Діловий вісник" отримують усі члени ТПП України (понад 4 тис. підприємств різних форм власності), а також посольства, торгові місії України за кордоном і всі іноземні представництва в Україні, торгово-промислові палати в регіонах України і більш як у 50 країнах.

Окрім статей, в кожному номері журналу у рубриці "Довідкова" подаються комерційні пропозиції іноземних фірм із зазначенням назви фірми, змісту пропозиції та контактної інформації. Нажаль дана інформація подається лише у текстовій формі, що унеможливує автоматизований пошук, а відповідно і ускладнює використання.

На підставі цього можна стверджувати про відсутність у Торгово-промисловій палаті України механізмів відкритого поширення ділової інформації.

Також варто згадати про державну акціонерну компанію "Національна мережа аукціонних центрів".

У 1995 році для проведення сертифікатної приватизації було створено Національну мережу центрів сертифікатних аукціонів. У 1999 році Мережа центрів була реорганізована в Державну акціонерну компанію "Національна мережа аукціонних центрів". Головною метою Компанії є продаж державного майна, розвиток інформаційно-консалтингового та інформаційно-технологічного ринків. Стратегічними напрямками Компанії є робота з Фондом державного майна України по Програмі приватизації на 2003-2008 роки, з Міністерством Оборони, з Міністерством Юстиції, а також з Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва¹⁴¹.

ДАК "Національна мережа аукціонних центрів" та Державний комітет з питань регуляторної політики та підприємництва, як вже зазначалося вище, є відповідальними за "Створення інформаційної бази даних з питань законодавства, наявності потенційних клієнтів, конкурентного середовища, науково-технологічних розробок, фірм-франчайзерів тощо"¹⁴².

В листопаді 2000 року ДАК "Національна мережа аукціонних центрів" розробила та впровадила базу даних "ДатаБанк" (<http://www.databank.com.ua/>), в якій розміщена інформація про купівлю-продаж майна. Проте, першочерговість роботи Компанії саме з Фондом державного майна України обумовила те, що серед 3,5 тис. пропозицій продаж понад 2 тис. – це пропозиції нерухомого майна.

Крім того, серед недоліків можна відмітити те, що сайт бази даних "ДатаБанк" (<http://www.databank.com.ua/>) реалізований винятково російською мовою.

Крім центральних органів влади, цільову інформацію поширюють і регіональні органи влади.

Сайт Управління зовнішніх зносин та зовнішньоекономічної діяльності Закарпатської ОДА (<http://www.uzez.uz.ua/>) містить інформацію про інвестиційні, комерційні та тендерні пропозиції.

На сайті Івано-Франківської облдержадміністрації (<http://www.if.gov.ua/cgi-bin/sh.cgi?r=invest>) представлені інвестиційні проекти, згруповані у категорії: хімічна і нафтохімічна промисловість, енергетика, машинобудування та приладобудування, деревообробна промисловість, комунальне господарство, легка промисловість, харчова і переробна промисловість, туризм і готельний бізнес, наука і новітні

¹⁴¹ Державна акціонерна компанія "Національна мережа аукціонних центрів". Про компанію. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.nnac.com.ua/extensions/about/index.shtml>.

¹⁴² Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про заходи щодо виконання Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні на 2003 рік" від 16 листопада 2002 р. № 654-р.

¹³⁹ Там же

¹⁴⁰ Там же

технології, сільське господарство, біотехнології, екологія, виробництво будматеріалів, поліграфія, транспорт і зв'язок, землеустрій, будівництво.

На сайті Київської облдержадміністрації (<http://www.kyiv-obl.gov.ua/viewpage.php?t=3&p=170&sp=342>) поданий перелік інвестиційних пропозицій Київської області, згруповані за територіальною ознакою.

На сайті Кіровоградської облдержадміністрації (<http://www.kr-admin.gov.ua/>) подано пропозиції підприємств області щодо потреб в іноземних інвестиціях, згруповані у категорії: машинобудування і металообробка, кольорова металургія, промисловість будівельних матеріалів, переробна промисловість, сільське господарство, легка промисловість, деревообробна промисловість, муніципальні інвестиційні проекти.

На сайті Миколаївської облдержадміністрації (www.oga.mk.ua/foreign.htm) планується розміщати експортно-імпорتنі пропозиції.

На сайті Рівненської обласної державної адміністрації (<http://www.obladmin.rv.ua/invest/invest.htm>) подано анкети інвестиційних проектів.

На сайті Чернівецької обласної державної адміністрації (<http://www.bucoda.cv.ua/>) в розділі "Співробітництво" подаються українською та англійською мовою пропозиції по співпраці та інвестиційні пропозиції. Крім того на сайті присутні український та англійський варіант анкети для інвесторів та українською мовою анкета для кредиторів.

На сайті міської влади Києва (<http://kmv.gov.ua/>) в розділі "Київ бізнесовий" подається інформація про продаж квартир, а також в статті наповнення знаходяться наступні підрозділи: Новини бізнесу; База підприємств; Законодавство; Як розпочати бізнес?; Інвестиції; Промисловість та наука; Міські тендери; Бізнес-оголошення.

Львівське обласне управління статистики підтримує інформаційно-рекламний сайт "Ділова Львівщина" (<http://www.business-invest.lviv.ua/>). Складовою частиною сайту є розділ "Ділове перехрестя" (<http://www.business-invest.lviv.ua/business.html>), де розташовані каталог підприємств, прайс-листи та дошка оголошень. Внесення даних про підприємство в каталог підприємств та використання дошки оголошень безкоштовне. Розміщення прайс-листів проводиться на платній основі.

Як вже зазначалося раніше, в Україні діють регіональні торгово-промислові палати; 23 з 27 палат мають свої веб-сайти (крім того, Артемівське та Краматорське відділення Донецької торгово-промислової палати також мають свої веб-сайти), основна інформація про які подана у табл. 2.26.

Таблиця 2.26

Веб-сайти регіональних торгово-промислових палат

Регіон	Адреса веб-сайту	Мова подання інформації	Наявність цільової інформації та форма подання
АР Крим	http://www.cci.crimea.ua/	російська	—
Вінницька область	http://www.cci.vinnica.ua/	російська	—
Волинська область	—	—	—
Дніпропетровська область	http://www.deci.dp.ua/	російська	текстова (члени палати та комерційні пропозиції)
Донецька область	http://www.cci.donbass.com/	російська, розробляється українська та англійська	1) база даних членів палати з можливістю пошуку за назвою підприємства, прізвищем керівника та сферою діяльності 2) база даних комерційних пропозицій з можливістю пошуку за ключовим словом, сферою діяльності та країною реєстрації
Артемівське відділення	http://acci.inca.dn.ua/	—	сайт знаходиться у стані реконструкції
Краматорське відділення	http://www.kcci.donetsk.ua/	українська, російська, англійська	текстова (члени палати)
Житомирська область	http://www.cci.zhitomir.ua/	українська, російська, англійська	текстова (члени палати та комерційні пропозиції)
Закарпатська область	http://www.tpp.uzhgorod.ua/	українська, англійська, німецька, угорська	текстова (члени палати)
Запорізька область	http://www.cci.zp.ua/	російська, англійська	1) база даних членів палати з можливістю пошуку за назвою підприємства, та ключовим словом 2) база даних комерційних пропозицій з можливістю пошуку за ключовим словом
Івано-Франківська область	—	—	—
Київська область	http://www.bila.kiev.ua/	—	Не працює
Кіровоградська область	http://www.chamber.kr.ua/	російська, англійська	текстова (члени палати)
Луганська область	http://www.lugeci.is.com.ua/	російська	текстова (комерційні пропозиції)
Львівська область	http://www.tpp.lviv.net/	українська	текстова (члени палати (лише перелік назв без реквізитів) та комерційні пропозиції)
Миколаївська область	http://www.cci.mk.ua/	російська, англійська	текстова (члени палати та комерційні пропозиції)
Одеська область	http://www.orcci.odessa.ua/	російська	текстова (члени палати (тимчасово недоступна) та комерційні пропозиції)
Полтавська область	http://web.poltava.ua/firms/cci/	російська, англійська	текстова (члени палати)
Рівненська область	http://www.rcci.rivne.com/	українська, російська	текстова (члени палати та комерційні пропозиції)
Сумська область	—	—	—
Тернопільська область	http://www.tcci.cjb.net/ або http://www.tcci.ukrbiz.net/	українська	текстова (члени палати)
Харківська область	http://www.kcci.kharkov.ua/	російська, англійська	1) база даних членів палати з можливістю пошуку за назвою підприємства та сферою діяльності 2) база даних комерційних пропозицій у стані реконструкції
Херсонська область	http://www.chamber.kherson.ua/	російська, англійська	Не працює
Хмельницька область	http://www.khmelcci.km.ua/	українська, розробляється російська та англійська	текстова (члени палати)
Черкаська область	http://pages.hotbot.com/finance/chrkcci/index.html	—	Не працює
Чернівецька область	http://www.chcci.org.ua/	українська	текстова (члени палати та комерційні пропозиції)
Чернігівська область	http://www.cinet.cn.ua/~palata/	українська, англійська	текстова (члени палати)
м. Київ	http://www.kiev-chamber.org.ua/	українська, російська та англійська	текстова (члени палати та комерційні пропозиції)
м. Севастополь	—	—	—
Всього	українська (10+1), російська (16+1), англійська (12+1), німецька (1), угорська (1) кількість мов: 1 (8), 2 (8), 3 (4+1), 4 (1)	—	Бази даних: членів палати (3), комерційних пропозицій (3) Текстова: члени палати (14+1), комерційних пропозицій (9)

Аналізуючи доступність інформації для іноземних суб'єктів господарювання, з огляду на мовний аспект, варто зазначити, що переважає англійська мова (12 регіональних ТПП), німецькою та угорською (мова країни з якою межує) мовами подає лише Закарпатська ТПП. Той факт, що 16 регіональних ТПП подають інформацію російською мовою, можна пояснити в тому числі і тим, що російською мовою володіють громадяни країн колишнього Радянського Союзу, а також значна кількість громадян країн Центрально-Східної Європи. Тобто, теоретично інформація, подана російською мовою, є доступною для підприємців країн-сусідів.

Цільова інформація переважно подається у текстовій формі. Бази даних з можливістю пошуку реалізовані лише на сайтах трьох регіональних ТПП (Донецької, Запорізької та Харківської). Проте варто відмітити відсутність механізмів автоматизованого обміну вже накопиченою у базах даних інформацією між зазначеними ТПП.

Аналізуючи роль транскордонних організацій у забезпеченні цільовою інформацією варто згадати про створений при Харківській обласній адміністрації "Інформаційний офіс Ради керівників прикордонних областей Республіки Беларусь, Російської Федерації й України".

Враховуючи те, що багато функцій створюваного органа деякою мірою перетинаються чи дублюють статутні функціональні обов'язки торгово-промислової палат, під час створення інформаційного офісу був використаний досвід Харківської торгово-промислової палати.

Перед Інформаційним офісом поставлені завдання:

- аналізу діючого промислового й інвестиційного потенціалу регіонів
- формування і супроводу системи баз даних у розрізі національного законодавства, регіонального нормативно-правового забезпечення, а також промислового, фінансового, сировинного, торгового, інвестиційного потенціалу прикордонних територій
- формування міжрегіональної маркетингової системи "Попит-пропозиція"
- забезпечення прямого інформаційного доступу регіонів-членів Ради до центральних масивів даних та регіональних один до одного
- створення міжнародної інтерактивної юридичної консультації
- організації роботи з друкованими й електронними засобам масової інформації¹⁴³.

Проте, створення таких інформаційних систем в Україні є рідкістю.

Розглядаючи закордонний досвід організації інформаційних систем, спрямованих на підтримку транскордонного співробітництва, звертається увага на значні зусилля, спрямовані на підтримку транскордонної трудової

мобільності. Гострим є дане питання і для країн ЄС: деякі частини Європи відчувають проблему у забезпеченні кваліфікованим персоналом у різних ключових секторах економіки в той час, коли інші стикаються з високим рівнем безробіття. Свобода жити та працювати за кордоном є основним правом громадян Європи. Наявність багатонаціональної робочої сили надає реальні переваги на конкурентному глобальному ринку. З огляду на те, що переїзд у іншу країну є значним кроком, історично склалося так, що брак готової доступної інформації щодо можливостей зайнятості на теренах всієї Європи був основною перешкодою мобільності. Враховуючи існування цих проблем, з метою сприяння співробітництву між Європейською Комісією, службами зайнятості, профспілками, спілками підприємців і регіональними та національними владами була заснована мережа EURES (Європейська служба зайнятості, EUROpean Employment Services), котра встановлює та надає централізовані джерела інформації, необхідної роботодавцям та працівникам для підвищення мобільності багатокультурних, багатомовних трудових ресурсів Європи. На даний момент це дозволяє 15 країнам-членам ЄС, а також Норвегії та Ісландії, співробітничати в напрямку полегшення переміщення робочої сили по всій Європі. Це забезпечується за рахунок баз даних, котрі містять: 1) перелік вакансій для кандидатів-іноземців; 2) деталі ринків праці та інформацію щодо умов проживання, освіти, оподаткування, системи охорони здоров'я та соціального страхування, можливостей перепідготовки тощо; 3) інформацію, котру вносять шукачі роботи (імена, рівень кваліфікації, деталі кар'єри тощо), яка допоможе роботодавцям шукати працівників відповідно до певних вимог.

Значну роль у вирішенні проблеми трудової мобільності відіграють транскордонні об'єднання, в котрих значна кількість людей проживає в одній країні, а працює за кордоном – у іншій. Ці транскордонні об'єднання сприяють поширенню вакансій та заявок, а також інформації щодо умов проживання та праці на цих територіях. Крім того, вони надають консультації щодо проблем, з якими стикаються "транскордонні робітники". Такі зв'язки вже існують між Німеччиною та Австрією, Німеччиною та Францією, Австрією та Італією; подібний обмін встановлюється у прикордонних територіях Ірландії та Північної Ірландії, Португалії та Іспанії¹⁴⁴.

Серед приватних ініціатив слід згадати про Проект "Украина промышленная". Основною метою проекту "Украина промышленная" (<http://ukrindustrial.com/>) є подання інформації про промислові підприємства

¹⁴⁴ EURES network underpins labour mobility. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://europa.eu.int/ISPO/ida/jsps/index.jsp?fuseAction=showDocument&parent=whatsnew&documentID=343>. Preliminary Study for the Implementation of a Portal for the EU Administration. Part 1. Inventory of existing and/or planned information resources. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://europa.eu.int/ISPO/ida/export/files/en/733.doc>.

¹⁴³ Сергиенко І.А. Информационный офис приграничного сотрудничества // Вестник Харьковской Торгово-промышленной палаты – 2001. – №8.

України в розрізі галузей та регіонів з наданням переліку продукції, її характеристик, таблично-цифрових даних та цінових параметрів. В каталозі "Україна промисленна" зареєстровано понад 7 тис. підприємств сфери виробництва, понад 48 тис. підприємств сфери торгівлі та понад 16 тис. підприємств сфери послуг¹⁴⁵. Проект "Україна промисленна" має молдавського "близнюка" "Молдова промисленна" (<http://md.all-biz.info/>), в каталозі якого зареєстровано понад 400 підприємств сфери виробництва, понад 1000 підприємств сфери торгівлі та понад 2 тис. підприємств сфери послуг¹⁴⁶. На сайтах можна підписатися на розсилку прайс-листів по електронній пошті. Пошукова система на сайті дозволяє робити пошук лише за назвою товару чи послуги. Територіальне розташування можна визначити лише з інформації про підприємство, яке пропонує даний товар чи послугу. Сайти реалізовані винятково російською мовою.

З 2002 року на функціонує Інформаційно-довідкова система "Автоперевезення", яка зараз на сайті, доступ до якого можна отримати через одну з адрес: <http://transport.su> чи <http://www.transport.su>; <http://transport-ua.com> чи <http://www.transport-ua.com>; <http://transportua.com> чи <http://www.transportua.com>; <http://transport.com.ua> чи <http://www.transport.com.ua>; <http://transport.uanet.biz> чи <http://www.transport.uanet.biz>. Сайт реалізований винятково російською мовою. Через сайт можна отримати низку платних та безплатних послуг. До безплатних послуг належать: доступ до сайту <http://www.transport-ua.com> без оплати за Інтернет; реєстрація на сайті з внесенням персональної контактної інформації; занесення інформації про себе (фірму) у тематичні каталоги; створення особистої web-сторінки на сайті; редагування персональної контактної інформації, що відображається в каталогах, на персональній web-сторінці й у зворотних координатах при внесенні вами вантажів і машин; внесення інформації про вільні вантажі і машини; редагування внесеної інформації про вантажі і машини; розміщення інформації на дошці оголошень; пошук інформації на дошці оголошень по ключових словах; перегляд архіву дошки оголошень; перегляд, сортування і пошук інформації в каталогах сайту; перегляд, сортування і пошук інформації в розділах по вільних вантажах і машинам без відображення зворотних координат; відправлення SMS на мобільний телефон.

До платних послуг (табл. 2.27) належать: перегляд, сортування і пошук інформації в розділах по вільних вантажах і машинам з відображенням зворотних координат; одержання поточної свіжої інформації про вільні вантажі і машини по електронній пошті, відповідно до фільтрів і установок,

Таблиця 2.27

Платні послуги
Інформаційно-довідкової системи "Автоперевезення"

Назва послуги	Термін	Ціна
одержання поточної свіжої інформації про вільні вантажі і машини по електронній пошті або SMS на мобільний телефон	1 місяць	50 грн.
	3 місяці	75 грн. (25 грн./міс.)
	6 місяців	130 грн. (21,67 грн./міс.)
	12 місяців	250 грн. (20,83 грн./міс.)
відображення особисто внесеної персональної інформації про вантажі і машини на персональній web-сторінці, створеної на сайті www.transport-ua.com	1 рік	25 грн.
відображення особисто внесеної персональної інформації про вантажі і машини на персональній web-сторінці, створеної на особистому сайті, розташованому на іншому сервері.	3 місяці	30 грн. (10 грн./міс.)
	6 місяців	50 грн. (8,33 грн./міс.)
	12 місяців	80 грн. (6,66 грн./міс.)

що налаштовуються користувачем; одержання поточної свіжої інформації про вільні вантажі і машини у виді SMS на мобільний телефон, відповідно до фільтрів і установок, що налаштовуються користувачем; страхування вантажів і машин (за тарифами страхової компанії); відображення особисто внесеної персональної інформації про вантажі і машини на персональній web-сторінці, створеної на сайті <http://www.transport-ua.com> чи на особистому сайті, розташованому на іншому сервері.

В 2001 році в Україні за підтримкою Центру Економічних Ініціатив (США) розроблений електронний Інвестиційно-інноваційний ярмарок (<http://arwsd.com/fair/> та <http://www.e-fair.biz/>). Завдання проекту – організувати прямі контакти інвесторів, інноваційних компаній, власників інвестиційних проектів і об'єктів інвестування, розроблювачів нових технологій і матеріалів, власників вільних виробничих потужностей з метою укладання контрактів по трансферу технологій і залученню іноземного капіталу. На сайтах організовані павільйон інвесторів; павільйон інвестиційних проектів; павільйон технічних проектів; павільйон вільних активів підприємств; павільйон додаткових послуг (експертиза, консалтинг, аудит, тренінги, інжиніринг); конференц-зал. Інвестори й автори проектів безкоштовно розміщують свою інформацію в картотеках

¹⁴⁵ О сервере: Украина Промышленная. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://www.ukrindustrial.com/about/>.

¹⁴⁶ О сервере: Молдова Промышленная. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: URL: <http://md.all-biz.info/about/>.

Ярмарку. Інформація на сайтах подається російською та англійською мовами.

Щодо інформаційної підтримки туристичної діяльності функціонує Український туристичний портал UATourist.com (<http://www.uatourist.com/>) входить в систему серверів туристичної інформації Travel Internet Service. На порталі реалізований пошук турів (за критеріями: місяць; вид туру; вартість за 1 особу не більше; місто туристичного агентства) та готелів (за критеріями: регіон; країна; місто; клас готелю), подано перелік туристичних агентств з контактною інформацією про них. На сайті можна отримати інформацію про конкретний тур, готель чи туристичне агентство та замовити туристичну послугу.

Підсумовуючи, варто звернути увагу на ту обставину, що ринковий механізм саморегулювання сприяє більш динамічному розвитку систем інформаційного забезпечення цільовою інформацією, ніж адміністративні організаційні механізми.

РОЗДІЛ 3 ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІЙ З ОГЛЯДУ НА НАЯВНІСТЬ ТРАНСКОРДОННИХ РИНКІВ

3.1. Формування політики підвищення конкурентності та конкурентоспроможності територій

Щоб перейти до розгляду механізмів формування політики підвищення конкурентоспроможності територій, зокрема прикордонних, нагадаємо наступне.

Конкурентоспроможні підприємства є основою конкурентоспроможності країни. Проте окремі компанії формують ланцюжки зв'язків, які тягнуться від постачальників та суміжників до транспортників, сфери послуг, споживачів, мас-медіа й навіть громадянського суспільства. Успіх компанії у конкуренції багато в чому визначається різноманітними векторами в корпоративному й соціальному середовищі. Країни конкурують в умінні ефективно створювати таке середовище. Конкуренцію країн також зумовлюють глобальні ринки, які сьогодні відкриті й мобільні, а нові технології та глобалізація роблять їх не лише відкритими, а й "негайними"¹⁴⁷. Все це в повній мірі актуальне для прикордонних територій, конкурентність яких проявляється також в межах транскордонних ринків й "негайність" перетворюється у "миттєвість". Саме тому для органів влади з метою забезпечення конкурентоспроможності регіону доцільно створювати конкурентне середовище не лише на своїй території, а в межах транскордонного регіону. Досягнути цього можна лише шляхом розвитку транскордонного співробітництва. З цієї позиції ми будемо підходити до формування регіональної політики розвитку транскордонного співробітництва.

Між регіонами існують помітні відмінності в рівні економічного розвитку, територіальному освоєнні, екологічній ситуації тощо. Географічні, історичні та соціально-економічні чинники зумовили різний рівень розвиненості регіонів, стан довкілля та спосіб життя населення. Прикордонні регіони як периферійні у кожній державі, найчастіше відставали у розвитку від центральних. При цьому спостерігалось, що суміжні прикордонні регіони сусідніх країн переважно були більш розвинені і існування транскордонних ринків, за принципом сполучених ємностей, сприяло досягненню вирівнювання якості життя по обидва боки кордону. Останнє стало основною метою регіональної політики ЄС у прикордонних регіонах, яка з початку 90-х років базується на парадигмі

¹⁴⁷ Полунєєв Ю. Конкурентоспроможність як національна ідея / Дзеркало тижня. – 2005. – 19 березня. – С.13.